

Управління культури, національностей та релігій
Луганської обласної державної адміністрації

Луганська обласна універсальна наукова бібліотека
ім. О. М. Горького

**КАЛЕНДАР
ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ
ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ
НА 2018 РІК**

КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2018 РІК

ПЕРЕДМОВА

Луганська обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. М. Горького щорічно видає покажчик літератури до пам'ятних дат Луганщини.

"Календар знаменних і пам'ятних дат Луганщини" видається ЛОУНБ з 1973 року. В електронному вигляді — з 2002 року. Покажчик містить матеріали про визначні події історії, суспільно-політичного, громадського та культурного життя області, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, життя та діяльність яких пов'язана з Луганщиною.

Видання відкривається переліком основних знаменних і пам'ятних дат 2018 року. На дати, які позначені (*), даються фактичні довідки та списки рекомендованої літератури, розташовані в хронологічному порядку і доповнені електронними ресурсами. Видання має ілюстративний матеріал. Для полегшення користування Календарем розроблено допоміжний іменний покажчик.

Календар адресовано науковцям, учителям, бібліотекарям, працівникам засобів масової інформації, студентам, учням і всім, хто цікавиться краєзнавством. Радимо використовувати покажчик для відзначення ювілейних і пам'ятних дат краю. Він допоможе в організації книжкових виставок, переглядів, проведенні масових заходів.

З переліком знаменних і пам'ятних дат державного та світового значення, українських професійних та великих народно-релігійних свят на 2017 рік ви зможете ознайомитися на сайті Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого.

Знаменні та пам'ятні дати у 2018 році

Січень

1 110 років від дня народження Вольного Федора Григоровича (1908-1974), луганського письменника, члена Національної спілки письменників України.

2 75 років від дня народження Тимошенка Якова Максимовича (Яна Тимошенко) (1943-1988), заслуженого артиста України, актора Луганського українського академічного музично-драматичного театру.

6* 120 років від дня народження Сосюри Володимира Миколайовича (1898-1965), українського поета-лірика ХХ століття, лауреата Державної премії СРСР (1948) і Державної премії імені Тараса Шевченка (1963). Дитячі та юнацькі роки пройшли в селі Верхнє (Третя Рота), нині межа міста Лисичанська.

6 50 років від дня заснування меморіального музею В. М. Сосюри у м. Лисичанську.

12 85 років від дня народження Романенка Анатолія Семеновича (1938–2004), письменника, члена Національної спілки письменників України.

Лютий

3 95 років від дня народження Полонського Євгенія Павловича (1923-1993), живописця, члена Спілки художників СРСР. Працював у галузі станкового та монументально-декоративного живопису.

13 30 років від дня народження Калітовської Лесі Михайлівни (1988), української професійної трекової велогонщиці, власниці бронзової медалі в гонці переслідування на Олімпійських іграх у

Пекіні, майстра спорту міжнародного класу. Виступає за товариство "Спартак" і спортивний клуб "ІСД" (Індустріальна спілка Донбасу).

15 40 років від дня народження Салдадзе Давида Генгизовича (1978), срібного призера Олімпійських ігор з греко-римської боротьби у складі збірної команди України (2000), Заслуженого майстра спорту України.

Березень

5 60 років тому Указом Президії Верховної Ради України Ворошиловградська область була перейменована в Луганську, а місто Ворошиловград - в місто Луганськ (1958).

8 80 років від дня народження Барабаша Василя Кириловича (1938), луганського художника, працює в області живопису і графіки, члена Національного союзу художників України.

10 110 років від дня народження Шлапоберського Лева Йосиповича (1908-1996), фотожурналіста Луганщини, фотокореспондента "Луганской правды", лауреата премії ім. Б.Горбатова.

16 85 років від дня народження Петрищева Євгена Сергійовича (1933), луганського художника-скульптора, члена Національної спілки художників України (1962).

17 125 років від дня народження Бахмутського Олексія Івановича (1893-1939), винахідника, який створив перший у світі промисловий зразок вугільного комбайна. Народився в селищі при копальні Петрове-Мар'ївка (нині у складі м. Первомайська Луганської обл.)

24* 95 років від дня народження Бейліса Вольфа Менделєєвича (1923-2001), сходознавця, історика, вченого-арабіста зі світовим ім'ям, класика української арабістики, доктора історичних наук, професора Луганського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

26 70 років від дня народження Галича Олександра Андрійовича (1948), педагога, філолога, доктора філологічних наук, професора Луганського національного університету ім. Т.Г. Шевченка.

30 70 років від дня народження Климова Анатолія Олексійовича (1948), професора, завідувача кафедрою історії України Луганського національного університету ім. Т.Г. Шевченка, Академіка міжнародної Академії педагогічних і соціальних наук (Москва), члена правління Всеукраїнської спілки краєзнавців, Заслуженого працівника народної освіти України.

Квітень

12 95 років від дня утворення Білокуракінського району (1923), який входив до складу Старобільського округу Донецької губернії.

21 105 років від дня народження Агібалова Василя Івановича (1913-2002), українського скульптора, педагога, заслуженого діяча мистецтв УРСР, народного художника України, лауреата Державної премії імені Тараса Шевченка (1977). Викладав у Ворошиловградському художньому училищі (1944-1949 р.).

22 115 років тому був затверджений Миколою II герб повітового міста Луганська (1903).

Травень

- 1** 115 років від дня виходу першого номеру газети "Листок обявленийий Славяносербского земства", першого періодичного видання Луганська.
- 3** 80 років від дня утворення м. Свердловська Луганської області (1938).
- 4** 80 років від дня народження Ребеки Анатолія Григоровича (1938-2001), актора, заслуженого артиста України (1998), заслуженого працівника культури України (1984), працював у Луганському академічному українському музично-драматичному театрі (1963-1990) та Луганському обласному російському драматичному театрі (1990-2004).
- 6** 90 років від дня народження Мінаєва Віктора Федоровича (1928), живописця, художника декоратора. Працює в портретному, історичному, пейзажному, побутовому жанрах, звертається до фольклорних мотивів. Народився в м. Луганську.
- 15** 20 років від дня затвердження герба Луганської області на сесії обласної ради (1998).
- 21-24** 20 років від часу, коли у м. Луганську та Луганській області вперше відбулось Міжнародне Шевченківське літературно-мистецьке свято "В сім'ї вільній, новій".
- 24** 80 років від дня народження Старостіної Рими Федорівни (1938), тренера Луганського обласного центру "Інваспорт", заслуженого працівника фізичної культури і спорту України. Нагороджена Орденом княгині Ольги за внесок у параолімпійський рух.

Червень

3* 80 років від дня утворення Ворошиловградської області (1938), нині- Луганська область.

9 25 років від дня затвердження рішенням шістнадцятої сесії двадцять першого скликання міської ради основних символів міста Лисичанська – герба та прапора (1993).

13 155 років від дня народження Грінченко Марії Миколаївни (псевдонім М. Загірня) (1863-1928), письменниці, перекладачки, дослідниці фольклору, етнографа, педагога, видавця, громадської діячки, яка з 1887 по 1893 рр. мешкала у с. Олексіївці Слов'яносербського повіту (нині Перевальського р-ну).

30 55 років від дня народження Бризгіної Ольги Аркадіївни (1963), легкоатлетки, спеціалізувалася в спринті. Рекордсменка світу (в команді), чемпіонка світу і олімпійська чемпіонка. Заслужений майстер спорту СРСР. Виступала за "Динамо" (Луганськ). Нагороджена орденом "Дружби Народів", медаллю "За трудову доблесть", відзнакою Президента України.

Липень

2 60 років тому розпочались передачі Ворошиловградського обласного телебачення (1958).

10 80 років від дня народження Дідоренка Едуарда Олексійовича (1938-2007), засновника і першого ректора Луганського державного університету внутрішніх справ, генерал-полковника міліції, професора, члена-кореспондента Академії правових наук України, заслуженого юриста України. Нагороджений 16-ю орденами і медалями СРСР, Афганістану, України, 32-ма нагородами МВС України. Народився в м.Луганську.

15 110 років від дня народження Горбатова Бориса Леонтійовича (1908-1954), письменника, журналіста, лауреата Державної премії СРСР (1952), уродженця Петромар'ївського рудника, нині м. Первомайськ Луганської обл.

15 100 років від дня народження Залевського Володимира Миколайовича (1918-1943), льотчика-винищувача, командира ланки 157-го винищувального авіаційного полку (ВПС 4-ї ударної армії, Калінінський фронт), Героя Радянського Союзу. Народився на станції Деканська Перевальського району Ворошиловградської області.

21* 120 років від дня народження Лангемак Георгія Еріховича (1898 - 1938), вченого, одного з піонерів ракетної техніки і одного з основних творців реактивного міномета "Катюша", воєннженера 1-го рангу, Героя Соціалістичної Праці. Народився в м. Старобільську Луганської обл.

23* 180 років від дня народження Тіме Івана Августовича (1838-1920), вченого, гірничого інженера, педагога. Проектував машини і механізми для Луганського заводу та Лисичанського чугуноплавильного заводу (1866-1970). В його працях закладені основи шахтної вентиляції та техніки безпеки гірських робіт. За його проектом на Луганському заводі вперше в Росії був побудований 2,5 т паровий молот.

Серпень

17 75 років від дня народження Шматька Миколи Гавриловича (1943), українського скульптора, художника. Створив понад 750 пам'ятників (барельєфи, горельєфи, скульптури) і близько 500 картин. Авторська колекція представлена в галереї "Шматько і сини" (Красний Луч, Луганська область). У 2007 році на Флорентійському Біенале за

скульптури "Лугань", "Білл Гейтс" і "Поклоніння диску" нагороджений медаллю "Лоренцо Великолепный".

19 120 років від дня народження Шеремета Олександра Степановича (1898 - 1985), видатного архітектора-художника. У 1933 році був направлений в Луганськ на посаду архітектора в міське архітектурно-планувальне управління. З 1937 по 1969 роки - головний архітектор міста. Автор і співавтор понад 40 будівель та архітектурних споруд, містобудівних комплексів. У 1999 році одна з вулиць обласного центру названа на честь Олександра Шеремета.

23 170 років від дня освячення Троїцького храму у Біловодську (1848). Храм Святої Трійці побудований за проектом відомого архітектора імператорських військово-кінних заводів В.Букіна майстрами і є одним з кращих в Україні пам'ятників архітектури середини XIX сторіччя.

30 145 років від дня офіційного відкриття Лисичанської штейгерської школи (1873) (нині Лисичанський гірничий технікум).

Вересень

1 30 років з дня відкриття Станично-Луганського краєзнавчого музею-відділу (1988).

3 75 років від дня звільнення м. Кадіївка від німецько-фашистських загарбників (1943).

4 75 років від дня визволення Ворошиловградської області від німецько-фашистських загарбників (1943).

4 20 років від дня, коли на третій сесії Луганської обласної ради затверджено прапор Луганської області.

Жовтень

1* 140 років від дня народження Локтюшева Сергія Олександровича (1878 - 1943), видатного краєзнавця, педагога, вченого-археолога Луганського краю. З 1927 по 1936 рік працював директором Луганського краєзнавчого музею.

28 80 років тому слободу Кремінна віднесено до категорії міст (1938).

Листопад

12 50 років від дня створення Луганського природного заповідника (1968). Спочатку в заповіднику було тільки два відділення "Станично-Луганське" і "Стрілецький степ".

25 30 років від дня відкриття музейної кімнати Б.Д.Грінченка в с. Олексіївка Перевальського району (1988) (нині Народний меморіально-літературний музей ім. Б.Грінченка).

Грудень

4* 55 років від дня народження Бубки Сергія Назаровича (1963), українського спортсмена-легкоатлета зі стрибків з жердиною, заслуженого майстра спорту, чемпіона Олімпійських ігор (1988), чемпіона світу, Героя України. Народився в м. Луганську.

9* 155 років від дня народження Грінченка Бориса Дмитровича (1863-1910), українського письменника, педагога, лексикографа, літературознавця, етнографа, історика, публіциста, суспільно-культурного діяча, редактора кількох українських періодичних видань, упорядника українського тлумачного "Словника української мови". Працював учителем (1887-1893) в

с. Олексіївка Слов'яносербського повіту (нині Перевальського району Луганської обл.).

14 70 років від дня народження Литовченка Катерини Іванівни (1948-2012), української художниці, Заслуженого художника України. У 2003 році міжнародним благодійним фондом "Святої Марії" визначено почесний титул "Українська Мадонна" (з-за важкої травми, отриманої в дитинстві, - малювала ротом). Народилася в м. Свердловську Луганської області.

20 50 років від дня народження Кучеренка Олега Миколайовича (1968), борця греко-римського стилю, першого українського чемпіона Олімпійських ігор 1992 р. в м. Барселоні, Заслуженого майстра спорту СРСР. Народився в м. Красний Луч Луганської обл.

У ЦЬОМУ РОЦІ ВИПОВНЮЄТЬСЯ:

- 1643** 375 років від часу заснування с.Осинове Новопсковського району Луганської області
- 1688** 330 років від часу заснування селища Станиця Луганська
- 1703** 315 років від часу заснування селища Марківка
- 1753** 265 років від часу заснування поселення Кам'яний Брід – одного з найстаріших поселень Луганського краю
- 1753** 265 років від часу заснування селища Красний Яр
- 1753** 265 років від часу заснування села Верхне (Третя Рота), згодом цей населений пункт увійшов у межі м. Лисичанська)
- 1753** 265 років від часу утворення області військово-землеробських поселень сербів і волохів на південному березі Сіверського Дінця – Слов'яносербії (сьогодні - в основному частина території Луганської області)
- 1838** 180 років тому була заснована перша в краї метеорологічна станція, звана тоді обсерваторією
- 1863** 155 років від часу виходу з друку першого тому "Толкового словаря живого великорусского языка " В. І. Даля
- 1878** 140 років від часу заснування хутора Попасна
- 1908** 110 років тому було побудовано перше у Донбасі пожежне депо в Старобільську на кошти мецената купця Кожухова
- 1918** лютий 100 років від часу виходу першого номеру Старобільської районної газети "Ленинский призыв" (нині – "Вісник Старобільщини")
- 1918** 100 років від часу видання газети «Новый путь» в

- м.Лисичанську
- 1923** 95 років тому Сватова Лучка стала районним центром і була перейменована в місто Сватове
- 1923** 95 років від часу утворення Біловодського району
- 1923** 95 років від часу утворення Марківського району
- 1923** 95 років від часу утворення Станично-Луганського район
- 1933** 85 років від часу заснування «Попаснянського вагоноремонтного заводу»
- 1938** 80 років від часу відкриття педагогічного училища в м. Лисичанську (нині Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка)
- 1938** 80 років від часу утворення Сватівського району
- 1938** 80 років від часу утворення Свердловського району
- 1943** березень 75 років від часу створення Луганської обласної філармонії
- 1958** 60 років тому Северодонецьк отримав статус міста
- 1963** 55 років від часу заснування м. Щастя
- 1983** квітень 35 років від часу відкриття Палацу культури хіміків у м. Рубіжному
- 1993** 25 років від часу відкриття Луганського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою ім.Молодої гвардії (створений на базі Луганського вищого військово-авіаційного училища штурманів), нині знаходиться у м.Кремінна
- 1993** 25 років від часу створення народного ансамблю танцю «Барвінок» Луганського навчально-виховного об'єднання «Барвінок» № 9 (нині – у м.Києві)

6 СІЧНЯ

Володимир Сосюра - співак України, син Донбасу

До 120-річчя від дня народження
В.М.Сосюри (1898-1965)

*Як я люблю тебе, мій краю вугляний,
Твій кожний камінець, твою билину кожну,
Де я пішов на бій за щастя в даль тривожну,
що снилось мені в заграві заводський...*

В.Сосюра[1]

Володимир Сосюра - один з видатних ліриків ХХ століття, поет краси й почуттів. «Не можна любити народів других, коли ти не любиш Україну...», - писав художник. Письменник був закоханий у свій край, свідомством цього є твори, присвячені улюбленому шахтарському краю. Про місто свого дитинства В.М. Сосюра писав: "Лисиче над Дінцем... Де висне дім заводу, музика в садку та потяг в сім годин... Вас не забудь мені, як рідну Третю роту... Про вас мої пісні під сивий біг хвилин..."

Народився Володимир Миколайович Сосюра 6 січня 1898 р. на станції Дебальцеве Донецької області в бідній трудовій родині. Дитячі та юнацькі роки пройшли в селі Верхнє (Третя Рота), що нині перебуває в межах міста Лисичанська. Сюди переїхала родина Сосюри, коли Володі було 10 років. Саме звідси - самі яскраві спогади його дитинства і юності. Тут не тільки родинні, але й духовні коріння художника. Рідний край був багатим місцем для визрівання незвичайного поетичного таланту художника. Існує магічне коло малої батьківщини, що живить душу протягом всього життя. Про цей край Сосюра пізніше образно розповів в

автобіографічному романі "Третя Рота». Саме на сторінках "Третьої роти" знаходимо яскраві свідчення про батьків художника: Миколу Сосюру, кресляра за фахом, що за своє недовге життя був і вчителем, і писарем, і адвокатом, і шахтарем, і Антоніну Локотош, робітницю, родом з Луганська. Трудову діяльність почав рано, спочатку на Донецькому содовому заводі м. Лисичанська, потім працював різноробом на шахті. Початкову освіту отримав під опікою батька. В 1911 році поступив у міністерське училище с. Верхне.

Свої перші напівдитячі поетичні проби сам Сосюра відносить до 1914 року. У цьому ж році майбутній поет вступає до трьохкласного нижчого сільськогосподарського училища, але смерть батька в 1915 році змушує його залишити навчання й повернутися на содовий завод. У 1916 році він знову вертається в училище, де провчився до осені 1918 року. Саме в цей час Сосюра пише свої перші вірші, які починають публікуватися в бахмутській "Народній газеті" і лисичанських газетах "Голос робітника" і "Голос праці". 14 жовтня 1917 року публікується перший вірш поета російською мовою "Плач волн" у газеті "Голос рабочего", а 22 жовтня ця ж газета розміщає перший український вірш "Чи вже не пора".

Становлення В.Сосюри як поета припадає на роки УНР і її трагічної поразки. Восени 1918 року зі зброєю в руках Сосюра воює проти кайзерівських і гетьманських військ у складі повстанської робочої дружини Донецького содового заводу (с. Верхне), стає козаком петлюрівської армії, входить в особисту варту самого Петлюри. Згодом він утік з її рядів і потрапив у полон до денікінців. Його розстрілювали як петлюрівця, але рана виявилася несмертельною, і поет вижив. Судив В. Сосюру й червоний ревтрибунал, і тільки життєва мудрість голови трибуналу, що розглянув у хлопчині поета, урятувала йому життя.

Перший поетичний збірник "Вірші" вийшов у 1921-му році. З-під пера письменника також вийшли ряд лірико-епічних поем: "Оксана" (1922), «Робітфаківка» (1923), «Воно», «Шахтар», «Сількор», «Хлоня». До цих добутків, треба думати, належала й поема "Махно" (близько 1924 р.), текст якої не зберігся. Одним з перших проявів інтересу молоді літератури до рідної стародавності став віршований роман В. Сосюри «Тарас Трясило» (1926). Творчість молодого поета зацікавила кінорежисера Петра Івановича Чардинина. По твору В. Сосюри "Тарас Трясило" П. Чардинин знімає фільм у 1926 році. Головну роль Тараса Трясило зіграв Амбрось Бучма. Образ Тараса Трясило показаний А. Бучмою героїчно й могутньо. Фільм створений у жанрі народної епічної трагедії й розповідає про козацьке повстання XVII століття проти польської шляхти.

У 1925 р. Володимир Сосюра закінчив робітфак Харківського інституту народної освіти. Входить до складу багатьох літературних організацій ("Плуг", "Гарт" і ін.). Членом Союзу письменників СРСР він стає в 1934 р.

У 1927-1929 рр. їм написано ряд поем. Безпристрасна критика бачить у Сосюрі провідного майстра ліричного жанру, але "провладні" критики усе суворіше засуджують творчість поета, увергаючи його в стан глибокої творчої кризи. За "націоналістичні ухили" в 1934 р. поета виключають із партії й із Союзу письменників. У ці кризові роки В.Сосюра майже не пише, займається поетичними перекладами. В1936 р. Сосюру все-таки знову приймають у Союз радянських письменників. Під припливом нових чинностей і надій він вертається до роботи. У наступні роки з'являються збірники «Нові поезії» (1937), «Люблю» (1939).

У 1940 р. В.Сосюра завершує своє найбільше лисичанське полотно - роман у віршах "Червоногвардієць", що увібрав все те, що становить автобіографічну основу його творчості 20-30-х років: спогади про дитинство, передреволюційна Донецька область, громадянська війна, боротьба й любов у своєму магічному сполученні.

У 1941 р. поет був евакуйований у Башкирію, в 1942 р. працював в Українському радіокомітеті в Москві, в 1943 р. входив у редакцію фронтової газети "За честь Батьківщини". Лірику Сосюри періоду Вітчизняної війни (збірники "У годину гніву", 1942, "Під гул кривавий", 1942, численні публікації в періодиці) проймають два мотиви. Це - віра в перемогу й у той же час неретушоване зображення людського лиха.

Друга книга поезії Сосюри - книга України. Безліч творів поета присвячено патріотичній темі: протягом всього свого життя він постійно сповідається в любові й клянеться у вірності рідній землі. Причому образ Батьківщини поступово розростається - від маленької Третьої Роти через степове роздолля Донеччини - до всього українського миру з неодмінними «ясними зорями» і «тихими водами». Саме за невгасиму любов до України неповторному Володці призначено випробувати найбільше неприсмностей, але ніякі приписання або навіть вироків не змусили його відректися від найдорожчого.

Любіть Україну, як сонце любіть,
як вітер, і трави, і води...
В годину щасливу і в радості мить,
любіть у годину негоди.

Патріотичний вірш «Любіть Україну!» в 1951 р. став причиною найгостріших обвинувачень поета в націоналізмі. В.Сосюру знову перестають друкувати, він живе під прямою погрозою арешту, що зникає тільки зі смертю Сталіна в 1953 р. І тоді з'являються нові книги віршів: "За мир" (1953), "На струнах серця" (1955), "Солов'їні далі" (1957). Поема "Мазепа" (почата в 1929 р., завершена в 1959 - 1960) віднесена до "заборонених творів", разом із ґрунтовним літературознавчим аналізом вона була опублікована в журналі "Київ" тільки в 1988р.

Ряд цікавих творів містять книги В.Сосюри «Близька далина» (1960) і «Поезія не спить» (1961), «Осінні мелодії» (1964) і «Весни дихання» (1964).

За поетичний збірник "Щоб сади шуміли" Володимир Сосюра визнаний гідним Державної премії СРСР (1948 рік.) А за збірники віршів "Ластівки на сонце" і "Щастя родини" - Республіканської премії імені Т.Г. Шевченко (1963 рік).

Поет любив Донбас, Лисичанськ, Третю роту, він часто приїжджав сюди. Тут жила його мама Антоніна Дмитрівна, що вмерла 24 січня 1961 року й похована в Лисичанську. Любов'ю до рідного краю пронизані його рядки: "Де б я не був, а все-таки думками лечу в Донеччину свою".

Луганчани пишуться, що саме в нашому краї пройшли дитячі і юнацькі роки поета. На згадку про нього встановлений пам'ятник (скульптор И. Овчаренко), відкритий музей В.М.Сосюри, його ім'я носить один з Палаців культури в м. Лисичанську. На будинку заводууправління "Лисичанської соди" відкрита меморіальна дошка зі словами: "На содовому заводі на початку ХХ століття працював український поет-лірик В.М.Сосюра".

Друг В.Сосюри, лисичанський художник Іларіон Горох, написав у 1965 році спогади, які вперше опубліковані в книзі С. Каленюка й Н. Ломако "Террафокси і другие лисичане".

Життю й творчій діяльності Сосюри українські кінематографісти присвятили документальний фільм "Володимир Сосюра" (1971) і відеострічку "Володимир Сосюра" (1993).

Помер Володимир Сосюра 8 січня 1965 року. Похований у Києві на Байковому цвинтарі.

ЛІТЕРАТУРА:

Основні видання творів В.М.Сосюри

- Сосюра В. Вибране [Текст] / В. Сосюра. – К.:Худож. літ., 1948 . – 363 с.
- Сосюра В. Вибрані твори [Текст]: У 2-х т.. / В. Сосюра: - К.:Наук. думка, 2000 .
- Т. 2 . – Поєми. Роман. – 550 с.
- Сосюра В. Вибрані поезії [Текст] / В. Сосюра. – К.:Українське державне видавництво, 1980 . – 270 с.
- Сосюра В. Біля шахти старої [Текст] / В. Сосюра /. – К.:Молодь, 1958 . – 199 с.
- Сосюра В. Батьківщині [Текст] / В. Сосюра . – К.:Молодь, 1946 . – 45 с.
- Сосюра В. Донеччино моя! : Поезії [Текст] / В. Сосюра . – К.:Дніпро, 1966 . - 725 с.
- Сосюра В. Засуджене й заборонене [Текст]: Вибране з творів / В. Сосюра. – Нью-Йорк, 1952 . – 101 с.
- Сосюра В. Крыльця [Текст]: пер. с укр. яз. / В. Сосюра. – М.:Худож. лит., 1988 . – 302 с.
- Сосюра В. Калина над водою [Текст] : Лірика та поеми / В. Сосюра .– К.:Дніпро, 1968 . - 527 с.
- Сосюра В. Мазепа: Поема [Текст] / В. Сосюра. - Тернопіль:Богдан, 2000 . - 72 с.
- Сосюра В. Родине [Текст] / В. Сосюра . - К., 1950 . - 62 с.
- Сосюра В. Стихотворения и поэмы [Текст] / В. Сосюра . – Л.:Сов. писатель, 1982 . – 558 с.
- Сосюра В. Стихи [Текст] : пер. с укр. яз. / В. Сосюра – М.:Худож. лит., 1971 . – 272 с.
- Сосюра В. Счастье семьи трудовой [Текст]: Стихи / В. Сосюра. – М.:Советский писатель, 1963 . - 320 с.
- Сосюра В. Сонячні мечі [Текст]: Вірші й поеми / В. Сосюра . – К.:Дніпро, 1967 . – 219 с.

- Сосюра В. Солов'їні далі [Текст]: Поезії / В. Сосюра. – К.:Радянський письменник, 1957 . – 167 с.
- Сосюра В. Третя рота [Текст]: Роман / В. Сосюра. – К.:Український письменник, 1997 . – 350 с.
- Сосюра В. Щастя [Текст] / В. Сосюра.–К.:Дніпро, 1974.–190с.
- Сосюра В. Червона зима [Текст]: Вірші, поеми / В. Сосюра. – К. :Дніпро, 1983 . – 132 с.
- Сосюра В. Якби помножити любов усіх людей [Текст] / В. Сосюра. – К.:Держ. вид-во худож. літ.,1963.– 343с.

Про В.М.Сосюру

- Блидченко П. Поэт с сердцем рыцаря [Текст] / П.Блидченко // Новый путь . – 2008 . – 9 января. – С. 8-9.
- Бондаренко С. Мушкетер из Третьей Роты [Текст] // Киевские ведомости . - 2006 . - № 89. - С. 8-9.
- Бузина О. Сосюра - прототип Ивана Бездомного. "Сумасшествие" украинского советского поэта дало толчок сюжету "Мастера и Маргариты" [Текст] / О.Бузина //2000 . – 2006 . – 20-26 января № 3. – С. 6.
- Гладких Н. Донбаські сюжети в творчості Володимира Сосюри [Текст] / Н.Гладких //
- Горох И. Д. Наше детство с В. Н. Сосурой [Текст] /И.Д.Горох //Новый путь.- 2010. – 31 декабря (№ 164).- С. 2.
- Дузь І. Гімн людині [Текст]: До 70-річчя з дня народження Володимира Сосюри/І.Дузь. - К.:Знання, 1967.- 47 с.
- Ігнатів Н. Є. Специфіка відображення дитячого світосприйняття в автобіографічному романі В. Сосюри "Третя рота"[Текст] / Н.Є.Ігнатів // Вісник Луганського національного педагогічного університету ім. Т. Шевченка . - 2007 . - № 14. - С. 209-215.

- Кизилова В. В. Роман Володимира Сосюри "Третя рота" як зразок мемуарної прози [Текст] / В.В.Кизилова // Творчість В. Сосюри в контексті сьогодення . - Луганськ: ЛНПУ ім. Т.Шевченко.– 2008. – С. 20-22.
- Намдаров Г. М.Луганські дослідники про походження родоводу Володимира Сосюри [Текст]/Г.М. Намдаров //Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження вченого-красзнавця Павла Івановича Луцького . – Луганськ: ЛДПУ, 2001. - С. 15-19.
- Наталі Т. Він був, "мов вибух динаміта" [Текст]/Т.Наталі//Культура Донбасса. - 2005. - 19 Січень № 2. - С. 1, 6.
- Нежива Л. Л. Постать Володимира Сосюри в спогадах сучасників [Текст] / Л.Л.Нежива // Творчість В. Сосюри в контексті сьогодення. - Луганськ: ЛНПУ ім. Т.Шевченко. – 2008. – С. 22-26.
- Малахута М. Володимир Сосюра Так ніхто не кохав [Текст] / М.Малахута // Літературна газета . – 2008 . – № 1. – С. 7.
- Моренець В. П. Володимир Сосюра [Текст] / В.П.Моренець. – К.: Дніпро, 1990. - 262с.
- Подов В. І.Меморіальний музей В. М. Сосюри [Текст] / В.І.Подов. - Донецьк:Донбас, 1988. – 28 с.
- Подов В. И. Любовь и слезы [Текст]: Новое о Владимире Сосюре / В.И.Подов. – Лисичанск, 1995. – 66с.
- Подов В. Сосюра известный и неизвестный [Текст] /В. Подов. – Луганск, 1999. – 121с.
- Видатні постаті України. - К.:МАУП, 2004. – 872 с.
- Подов В. І. Меморіальний музей В. М. Сосюри [Текст]: Путівник / В.І.Подов. – Донецьк:Донбас, 1981.– 22 с.
- Пінчук Т.С. Історіософський часопростір художнього осмислення образу Івана Мазепи в поемі В. Сосюри "Мазепа" [Текст] /Т.С. Пінчук // Вісник Луганського національного педагогічного університету ім. Т. Шевченка. - 2009 . - № 3. - С. 64-68.

- Радецька М. М. Концепція образу В. Сосюри в українській поезії [Текст] / М.М.Радецька // Творчість В. Сосюри в контексті сьогодення . –Луганськ: ЛНПУ ім. Т.Шевченко.– 2008. – С. 31-35.

- Радченко Є. Володимир Сосюра [Текст]: Літературно-критичний нарис / Є.Радченко. - К.:Рад. письменник, 1967. – 208 с.

- Творчість В. Сосюри в контексті сьогодення. - Луганськ: ЛНПУ ім. Т.Шевченко.– 2008. – С. 16-18.

24 БЕРЕЗНЯ

Вольф Бейліс: сходознавець-арабіст, дослідник арабських першоджерел

До 95-річчя від дня народження В.М.Бейліса (1923-2001)

Вольф Менделєєвич Бейліс залишиться в історії української науки не тільки як один з найвідоміших вчених-арабістів, але і як організатор науки, що створив єдину школу сходознавства в периферійному вищому педагогічному навчальному закладі України.

М.С.Бур'ян[2]

У 60-70-х роках ХХ сторіччя ім'я професора Вольфа Менделєєвича Бейліса персоніфікувало українську арабістику. Прекрасний учений, педагог, він зробив помітний внесок у розвиток сходознавства в Україні. В.М.Бейлісу належать фундаментальні дослідження із проблем історії країн Близького й Середнього Сходу, Кавказу, джерелознавства й текстології письмових пам'яток арабською мовою. Пізніше він став відомий як видатний сходознавець-арабіст, дослідник арабських першоджерел з історії народів СРСР.

Народився Вольф Менделєєвич 24 березня 1923 року в невеликому стародавньому місті Василькові Київської області в родині скромних трудівників (батько був

бухгалтером, мати - фельдшером). У 1930 році родина переїжджає в Київ, де поселяється на Подолі.

У 1940 році майбутній учений блискуче закінчив Київську середню школу №19, виявивши неабиякі здібності до вивчення мов і історії, і в тому ж році поступив до історичного факультету Київського державного університету імені Тараса Шевченка. На першому курсі він вивчає арабську мову й робить перші кроки в науку під керівництвом відомого арабіста Тауфіка Гавриловича Кезми. Однак навчання було перервано Великою Вітчизняною війною.

У липні 1941-го Вольф Менделєєвич був покликаний на службу в Червону армію, після закінчення військового училища в неповні дев'ятнадцять років став офіцером-артилеристом і був спрямований на фронт. Він брав участь в обороні, а потім у звільненні України й закінчив свій бойовий шлях у 1945 році в Болгарії.

Після демобілізації в 1947 році В.М.Бейліс повернувся на історичний факультет Київського університету й відновив заняття арабськими мовами, залишаючись єдиним учнем Т.Г.Кезми. Прекрасна мовна підготовка й школа дослідження арабських джерел у Т.Г.Кезми обумовили вибір наукових інтересів В.М.Бейліса. Після закінчення університету він вдало сполучав викладання в школі з науково-дослідною роботою. Працюючи директором Чорнобильської середньої школи, В.М.Бейліс поступив до аспірантури при Інституті історії АН СРСР і написав кандидатську дисертацію на тему "Твори Ал-Масуди як джерело з історії Східної Європи X ст.", що була успішно захищена. 17 липня 1963 року рішенням вченої ради Інституту народів Азії АН СРСР йому був присуджений учений ступінь кандидата історичних наук. А вже через рік, 1 вересня 1964 року, за результатами конкурсу він, уже тоді відомий дослідник арабських джерел по історії народів СРСР, був обраний на посаду старшого викладача кафедри загальної історії Сумського державного педагогічного інституту ім. Т. Г. Шевченка.

Розквіт наукової, педагогічної й науково-організаційної діяльності В.М. Бейліса пов'язаний з Луганським державним педагогічним університетом, де він працював з вересня 1964 р. і до останніх днів свого життя. Майже сорок років він проробив на кафедрі всесвітньої історії цього вищого навчального закладу старшим викладачем, доцентом, професором. Як дослідник академічного складу В.М. Бейліс персоніфікував і прекрасного педагога. Лекції й практичні заняття В.М.Бейліса характеризувалися глибоким знанням проблеми, насиченістю конкретно-історичним матеріалом, точністю аналізу, блискучою літературною мовою незалежно від того, читав він їх на російській або українській мові. У творчій, приємній обстановці, що була на його лекціях, починалося залучення студентів не тільки до історичної науки, але й до педагогічної майстерності. Його лекції й семінари по історії давнього світу й історії середніх століть стали для десятків поколінь луганських учителів прекрасною школою пізнання історичного

минулого. В 1978-1989 рр. він очолював кафедру всесвітньої історії, що стала опорною кафедрою вищих педагогічних навчальних закладів України. В 1979 р. під його керівництвом почала діяти аспірантура за фахом "Історія країн Близького й Середнього Сходу", що мала контакти з Інститутом сходознавства АН СРСР, Ленінградським відділенням цього інституту, сходознавчими центрами Баку, Махачкалі, Тбілісі, фактично представляючи арабістику України в 70-80-х рр.

Працюючи в Луганському державному педагогічному університеті, В.М. Бейліс продовжив вивчення різноманітних арабомовних пам'яток. Прекрасний знавець середньовічних арабських джерел, що володів технікою їхнього аналізу, В.М. Бейліс у своїй науковій праці віддавав перевагу найбільш трудомістким напрямкам у східному джерелознавстві - введення в науковий оборот маловідомих пам'яток. Найбільше яскраво таланти Вольфа Менделєєвича як вченого-арабіста виявився при роботі над маловивченим збірником автора кінця XI в. Масуда ібн Намдара, рукопис якого зберігається в Паризькому національному музеї. В 1970 р. він здійснив факсимільне видання рукопису в серії "Писемні пам'ятки Сходу". Наступним етапом його дослідження записів Масуда ібн Намдара стала робота "Твори Масуда ібн Намдара як джерело по історії Ширвана й Аррана й пам'ятка арабської літератури", що була захищена в Інституті сходознавства АН Азербайджанської РСР як дисертація на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук.

Через рік 12 травня 1978 року Вольфові Менделєєвичу привласнений учений ступінь професора. Тема дисертаційного дослідження надзвичайно актуальна, тому що, відомо, що середньовічні Арран і Ширван є частинами сучасного Карабаху. Робота здобуває особливу наукову цінність саме зараз, коли відбувається розпалююча полеміка між вірменськими й азербайджанськими вченими щодо питання про історичні права на Нагорний Карабах. Одночасно із цим В. М. Бейліс опублікував серію статей і рецензій, пов'язаних з вивченням арабських першоджерел з історії Східної Європи й Кавказу IX - XII ст., а також ряд статей в українських енциклопедичних виданнях і енциклопедіях СРСР: "Ал-Масуді про російсько-візантійські відносини", "Народи Східної Європи в скороченому описі Муттахаара Ал-Макдиси", "З історії Дагестану VI - XI ст. Сарір", "Нові відомості про слов'ян Північної Африки X ст.", "До оцінки відомостей арабських авторів про релігію стародавніх слов'ян і русов.", "До аналізу джерел для біографії Абу Ісма'їла Ал-Хусайна Ат-Тугра'ї" і багато інших.

Він також був редактором перекладів і автором коментарів до середньовічних арабських текстів Шихаб пекл-дин ан-насави "Життєвий опис султана Джалала пекло-дина Макбурни" і ін.. Наукова діяльність доктора історичних наук, професора В.М. Бейліса, без сумніву, заслуговує спеціального дослідження. Наприкінці 80-х і 90-х років В.М. Бейлісом був підготовлений переклад

російського підсумкового твору арабського енциклопедиста X ст. Ал-Масуді "Книга попередження й перегляду" обсягом 25 друкованих аркушів арабського тексту, а також коментарі до цього твору.

Подальша підготовка видання праці у зв'язку зі станом здоров'я перекладача була продовжена московськими арабістами в Центрі "Східна Європа в античному й середньовічному світі" Інституту загальної історії РАН. Крім того, В.М. Бейліс видав три статті, присвячені відомостям Ал-Ідрісі (XII ст.) про Південно-Східну Європу, порти Чорного моря й зв'язки між ними, а також цикл статей про використання творчості арабських поетів XI-XII ст. як джерело з історії й інші матеріали. Протягом багатьох років Володимир Михайлович читав курси історії давнього світу й історії середніх століть. Його лекції були яскравими й змістовними - він, як ніхто інший, умів зацікавити, прилучити до вивчення, привити любов до історії Сходу.

Визнанням наукових заслуг професора було його включення до складу спеціалізованої вченої ради Інституту сходознавства по захисту кандидатських і докторських дисертацій, а також редколегії журналу "Східний мир", випуск якого був відновлений у 1993 р. В.Бейліс - загально визнаний науковий авторитет в Інституті сходознавства й Інституті загальної історії Російської АН, наукових колах США, Канади, Азербайджану, Грузії, Польщі, Чехії. З 1978 р. В.М.Бейліс був членом вченої ради Луганського педагогічного університету.

У рамках кафедри всесвітньої історії й міжнародних відносин Луганського національного університету імені Тараса Шевченка сформувалася й розвивається наукова школа, що заснував професор Вольф Менделєєвич Бейліс у 1970-х роках.

15 лютого 2001 року Вольфа Менделєєвича не стало, але пам'ять про нього жива. Його послідовники продовжують займатися вивченням східних літературних пам'ятників як джерел по історії Середньовіччя. «Школа Бейліса» продовжує розвиватися під керівництвом доктора історичних наук, професора М.С.Бур'яна. В 2001 році ім'я В.М.Бейліса з'явилося в назві Науково-дослідного центра "Схід-Захід: теорія й історія міжцивілізаційних взаємин". У 2008 році, у зв'язку з 85-річчям від дня народження вченого, був випущений збірник наукових праць. У 2011 році на будинку, де жив Вольф Менделєєвич у Луганську, установлена меморіальна дошка.

Найважливіші публікації В.М.Бейліса за 1996 - 1999 роки:

- Відповідальний редактор видання "Ан-Насави Шихаб ад-Дин ибн Ахмад Сират ас султан Джалал ад-Дин Манкбурны" (Жизнеописание султана Джалал ад-Дина Манкбурны) [Текст]. – М.: Изд-во Вост. лит. Рос. АН, 1996. – 728 с.

- "Країна ал-Куманія у "Географічному творі" ал-Ідрісі та половецька земля Іпатіївського літопису" [Текст] // Зб. наук. праць на пошану Ярослава Шашкевича з нагоди його 70-річчя.- Л.-К.:Нью-Йорк, 1996. – С. 84–104

- "Слов'янська ріка " (Нагр ас-сакаліба) - північна межа проникнення арабів до Східної Європи під час арабо-хозарських війн VII - першої половини VIII ст. та шлях купців-русів у IX ст.. [Текст] // III Сходознавчі читання А.Кримського. - К., 1999.– С. 12–14

Про В.М.Бейліс

- Бур'ян М.С. Слово об Учителе [Текст] / М.С Бур'ян // Вісник Луганського Національного Педагогічного університету ім. Т. Шевченка . – 2007 . – № 23. – С. 6–9

- Бур'ян, М.С.. Видатний український сходознавець Вольф Менделевич Бейліс [Текст] / М.С. Бур'ян, З.А Саїдов //Вісник Луганського Національного Педагогічного університету ім. Т. Шевченка . – 2007 . – № 23. – С. 9–13

- Вольф Бейліс: учений-арабіст зі світовим ім'ям, класик української арабістики [Текст] // Климов А. Історія Луганського Державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка в особах його професорів / А.Климов. – Луганськ: Альма-матер, 2001. – С. 13–18

- Люди Луганского Национального университета. Вольф Бейлис [Текст] // Климов А./Історичні краєзнавчі розвідки: монографія.– Луганськ: ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2010.– С.279–283

3 ЧЕРВНЯ

Указ Президиума Верховного Совета СССР о разделении
Донецкой области УССР на Сталинскую и
Ворошиловградскую

3 июня 1938.

1. Территория Донецкой области Центрального Поволжского Климата Украинской ССР в разделении Донецкой области на Сталинскую и Ворошиловградскую области.
2. Включены в состав Сталинской области города К. Сталин, Артемово, Гурьево, Коммунарское, Красноармейское, Мариновое, Орловское, Советское, Чертково и районы Александровской, Александровской, Андреевской, Бельмо-Ваньковской, Гусинской, Виноградской, Виноградной, Дерябинской, Дубовицкой, Гривинской, Криво-Земельной, Ушаковской, Старо-Дарьевской, Старо-Славянской, Старо-Семёновской, Старо-Степановской, Старо-Тарасовской, Старо-Харьковской, Тенишевской и Троицкой.

3. Включены в состав Ворошиловградской области города Ворошиловград, Ворошиловск, Крайний Ум, Серго и районы Беловодской, Белокуракинской, Белославской, Бело-Антрацитовской, Вират-Тенишевской, Костюковской, Кривоносовой, Лисичанской, Лозно-Александровской, Мартиновской, Милославской, Митковской, Ново-Дуванской, Ново-Айдаровской, Ново-Псковской, Ново-Славянской, Покровской, Рубжанской, Рубжановской, Сватовской, Свердловской, Слободно-Сербской, Станично-Луганской, Старобильской, Троицкой и Успенской.

Президиум Президиума
Верховного Совета СССР
М. Калинин

Секретарь Президиума
Верховного Совета СССР
А. Г. Гуров

Секретариат Президиума - 101 - 4-й этаж.

80 років від дня утворення Луганської області

3 червня 1938 року був прийнятий Указ Президії Верховної Ради СРСР про поділ Донецької області на дві: Сталінську (з 1961р. - Донецька) і Ворошиловградську (в 1958-1970 р. - Луганська; в 1970-1990-х рр. – Ворошиловградська, з 4 травня 1990 - Луганська).

До складу Ворошиловградської області в рік її утворення ввійшли чотири міста: Ворошиловград, Ворошиловськ, Красний Луч, Серго й 28 районів: Біловодський, Білокуракинський, Білолуцький, Боково-Антрацитівський, Верхнє-Тепловський, Євсугський, Кагановичський, Красно-Донський, Лисичанський, Лозно-Олександрівський, Марківський, Міловський, Мистковський, Нижнє-Дуванський, Недавно-Айдарський, Недавно-Астраханський, Недавно-Псковський, Недавно-Світловський, Покровський, Петровський, Рубжанський, Сватовський, Свердловський, Словяно-Сербський, Станично-Луганський, а також Старобільський, Троїцький і Успенський з населенням чисельністю в 1 мільйон 837 чоловік.

Збільшення обсягів виробництва, ріст населення створили передумови до появи на карті Донбасу нової адміністративної одиниці - Луганської області. От її соціально-економічний портрет на той час. На території області перебувало 128 шахт, що давали 45 відсотків вугілля від того, що добували на Донбасі, близько 400 заводів і фабрик, 1060 колгоспів, 99 радгоспів і 49 МТС. Тут налічувалося також 125 лікувальних установ на 8,2 тисячі ліжок, працювало 977 лікарів і 5339 чоловік медичного персоналу. В 1168 школах навчалося 344,3 тисячі учнів, в інститутах - 5900 студентів, у технікумах - 7300 учнів.

З того часу пройшло вісімдесят років, досить неспокойних, насичених подіями і трагічними, і радісними.

Луганська область розташована на сході України, з обох сторін середнього плину ріки Сіверський Донець. З півдня на північ вона простирається на 250 км, із заходу на схід - на 190 км. Область має саму протяжну границю (близько 800 км) з

Російською Федерацією - Білгородською, Воронежською й Ростовською областями Росії. На заході область граничить із Донецькою й Харківською областями.

Територія області простирається від 47 до 49' до 50 градусів 05' північної широти й 37 градусів 52' до 40 градусів 13' східної довготи. Довжина області, таким чином, з півночі на південь більше 270 км, а із заходу на схід - 170 км. Площа області становить 26,7 тис. км² (4,4 % території держави). Клімат помірно-континентальний. Середня температура самого теплого місяця (липня) становить +21 градуса С, а самого холодного місяця (січня) -7 градусів С. Зима порівняно холодна, з різкими східними й південно-східними вітрами, заморозками. Літо спекотливе, його друга половина помітно суха. Осінь сонячна, тепла, суха. Родючий ґрунт, в основному чорнозем. Лісів мало - близько 7 % території області.

Поверхня області являє собою хвильову рівнину, що підвищується з долини Сіверського Дінця на північ і на південь, де розташований Донецький кряж. Він був сформований потужними товщами осадових порід стародавніх морів, що колись існували тут. Найвища точка — Могила Мечетна — 367 м. Найхарактернішою рисою кряжа є чергування пагорбкуватих водороздільних площин з глибокими крутобережними річковими долинами і сухими балками. В долині річок Міус і Нагольна висота Донецького кряжа знижується, і східні схили переходять в Приазовську берегову рівнину.

На північ зниження проходить поступово і до Сіверського Дінця обривається стрімким виступом, утворюючи мальовничий правий берег річки.

В лівобережній частині області простягається Старобільська рівнина. На крайній півночі в межі області заходять вибалки Середньоруського узгір'я. Абсолютні висоти тут поступово знижуються (від 216 до 50 м) на південь і південний захід до долини Сіверського Дінця. Вздовж лівого берега ріки тягнеться порівняно неширока (16 — 18 км) терасова рівнина, вкрита, головним чином пісками, місцями сформованими в дюни.

Надра області багаті природними ресурсами. У Луганській області є родовища кам'яного вугілля, природного газу. В області досить великі запаси будівельного вапна й цементу. У багатьох районах поширені будівельні матеріали: вапняк, піщаник, крейда, мергель, різні глини, які добре використовуються в будівництві. У Северодонецьку, Лисичанську, Кременній, Старобільську є джерела лікувальних мінеральних вод.

З весни 2014 року регулярні та нерегулярні російські військові формування зайняли частину території Луганської області, переважно на півдні регіону.

Адміністративний центр області — місто Луганськ, але тимчасово перенесений до міста Северодонецьк.

У складі області:

- районів — 18(з яких 5 – на тимчасово окупованій території);
- районів у містах — 4;
- населених пунктів — 926, в тому числі:
  - міського типу — 146, в тому числі:
    - міст — 37, в тому числі:
      - міст обласного значення — 14(з яких 11 – на тимчасово окупованій території);
      - міст районного значення — 23;
    - селищ міського типу — 109;
  - сільського типу — 780, в тому числі:
    - сіл — 678;
    - селищ — 102.

У системі місцевого самоврядування:

- районних рад — 18;
- районних рад у містах — 4;
- міських рад — 37;
- селищних рад — 89;
- сільських рад — 206.

ЛІТЕРАТУРА

- Луганщина [Текст]. – Луганск: Медиа-холдинг "Бизнес-компаньон", 2011. – 561 с.

- Вайзенбургер Т. Мой дом – Луганщина [Текст] / Т.Вайзенбургер // Луганская правда . – 2006 . – № 134. – С. 2.

- Восточная Украина. Луганская область [Текст] // Позакласний клас . – 2007 . – № 9. – С. 127–134.

- Деловая Луганщина [Текст]. – Луганск: Світлиця, 1995. – 101 с.

- Кирилова Н. Луганщина моя, мій східний край [Текст] / Н.Кирилова // Наша газета . – 2008 . – 4 жовтня (№ 120).–С.8.

- Луганщина: вехи создания [Текст] // XXI век . – 2006 . – № 55. – С. 8.
- Луганщина - прекрасный уголок востока Украины [Текст] // Полис - безопасность . – 2005 . – 27 лют. № 4. – С.5.
- Луганщина : етнокультурний вимір [Текст]. – Луганськ: Альма матер, 2001. – 300 с.
- Луганщина - світанок України [Изоматериал]: фотоальбом. – Луганськ:Благовіст, 2000. – 200 с.
- Луганщина - наш общий дом [Текст] //Антрацитовский весник . – 2005 . – 19 апреля (№ 30). – С. 2.
- Люблю тебя, Луганщина! [Текст]: альманах. - Луганск. – 117 с.
- Макарова А. «Это было недавно, это было давно...» [Текст]: [Образование области] / А.Макарова // Малая родина.– Луганск, 2007.– С.624–630.
- "Мій рідний край - Луганщина"[Образотворчий матеріал]: комплект плакатів з курсу. – Луганськ: СПД Резніков В. С., 2010. – 12 отд. л.
- Природно-територіальні та суспільно-географічні комплекси регіонів: історія формування, стан, проблеми, перспективи [Текст] : [збірник]. – Луганськ: Альма-матер, 2008. – 198 с.
- Туристичний довідник "Моя Луганщина" [Текст]. – Луганськ. – 5 с.
- Хазанович А. А. Луганщина: испытание временем: очерки [Текст] / А.А.Хазанович. – Луганск: Виртуальная реальность, 2009. – 178 с.
- 4 книжковий форум "Книга. Інформація. Суспільство: Луганщина книжкова за 70 років" [Текст] //Ракурс-плюс . – 2008 . – 28 мая (№ 39). – С. 18.
- «О разделении Донецкой области УССР на Сталинскую и Ворошиловградскую области» [Электронный ресурс] : Указ Президиума Верховного Совета СССР от 3 июня 1938 года. - веб-страничка сайта Викитеки .– Режим доступа: [http:// ru.wikisource.org](http://ru.wikisource.org) – Название с экрана

- Картавин В. Как это было [Электронный ресурс]: [Образование Ворошиловградской области]: веб-страничка сайта Луганского областного Совета.– Режим доступа: <http://oblrada.lg.ua/node/551>– Название с экрана

- Луганська область [Электронный ресурс]: – Режим доступа: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

21 ЛИПНЯ

У джерел реактивної артилерії

**До 120-річчя від дня народження Г.
Е. Лангемака (1898–1938)**

*Автором цих снарядів є, по суті, Лангемак.
До моменту його арешту, можливо,
не була ще оформлена документація щодо
конструкції цих снарядів,
але основна робота була закінчена.*

Валентин Глушко, головний конструктор ракетно-космічної техніки

Лангемак Георгій Еріхович, учений, один з піонерів ракетної техніки й один з основних творців реактивного міномета «Катюша», воєнінженер 1-го рангу, Герой Соціалістичної Праці. Ця талановита людина, чия доля була дуже яркою й разом з тим трагічною, наш земляк.

Георгій Лангемак народився 21 липня 1898 року у м. Старобільську Харківської губернії (нині Луганської обл.) і був хрещений законовчителем Старобільської Олександрівської гімназії священиком батьком Гаврилом Поповим у Соборно-Покровській церкві м. Старобільську. Його батьки викладали іноземні мови в гімназії. Батько, німець по народженню, Еріх Францевич Лангемак, закінчив Берлінський університет, разом із дружиною, швейцаркою по народженню, Марією Костянтинівною прийняв російське громадянство й поступив на службу в Міністерство освіти. Георгій Лангемак з дитинства в досконалість володів французькою і німецькою мовами.

У серпні 1908 року Георгій Лангемак поступив у восьмикласну Єлизаветградську гімназію, що закінчив зі срібною медаллю при відмінному поведженні 29 квітня 1916 року. Після закінчення гімназії був прийнятий на факультет східних мов Петроградського університету. Юнак вирішує все життя посвятити дипломатії й вивченню японської філології. Однак доля розпорядилася інакше. Восени, уже покликаний в армію, юнак попросив зарахувати його в Школу Прапорщиків, що перебувала в Оранієнбаумі. Після її закінчення Георгія посилають служити на Приморський фронт. Улітку 1917 р. наказом по армії й флоту Георгію Лангемаку було надано звання мічмана.

У 1918 році, після розвалу флоту, демобілізувався. Незабаром він переїхав в Одесу й поступив на класичне відділення історико-філологічного факультету Новоросійського університету, однак до занять він так і не приступив.

По офіцерській мобілізації в червні 1919 вступив у Красну армію і, як офіцер флоту, був призначений командиром батареї 4-го дивізіону артилерії Кронштадтської фортеці, а потім комендантом форту «Тотлебен» 4-го дивізіону артилерії. В 1920 р. вступив у ВКП(б). Під час Кронштадтського повстання Георгій Лангемак був арештований бунтівниками й присуджений ними до розстрілу, після придушення бунту військами, вірними уряду більшовиків, був визволений. З 15 червня 1921 року призначений командиром 2-го дивізіону артилерії, начальником стройової частини, з 13 січня 1922 р. - помічник начальника артилерії фортеці Кронштадту.

У 1922 році Георгій Лангемак був виключений із ВКП(б) і знятий із партійного обліку через вінчання в церкві с громадянкою Оленою Володимирівною Камневою. В 1923 році Георгій Лангемак поступив до Військово-технічної академії РККА і в 1928-му р. закінчив її. Під час навчання разом з іншими слухачами академії під керівництвом викладача академії С. А. Серікова виконував замовлення Лабораторії Н. І. Тихомирова (с 1928 Газодинамічна лабораторія). По закінченні академії Георгій Лангемак був залишений для роботи в Газодинамічній лабораторії. Тут він займався розробкою реактивних снарядів РС-82 мм і РС-132

мм. Після смерті Н. І. Тихомирова в 1930 році Лангемак був призначений начальником 1 сектора порохових ракет для продовження робіт, початих Н. І. Тихомировим.

21 вересня 1933 р. після організації Реактивного науково-дослідного інституту на базі Газодинамічної лабораторії й МосГІРД, Г. Е. Лангемак призначається начальником Ленінградського відділення РНДІ. Після переїзду в Москву в січні 1934, Г. Е. Лангемак призначається на посаду заступника директора по науковій частині (головного інженера) Реактивного НДІ НКТП. Він займав цю посаду до листопада 1937 року. У вересні 1935 йому привласнене персональне військове звання «воєнний інженер 1-го рангу».

За час роботи в інституті Георгій Лангемак практично завершив доведення реактивних снарядів РС-82 мм і РС-132 мм, що згодом стали основою реактивного міномета «Катюша». В 1933 році в Газодинамічній лабораторії були проведені офіційні полігонні випробування з землі морських суден і літаків 9 видів ракетних снарядів різних калібрів на бездимному пороху конструкції Б. С. Петропавлівського, Г. Е. Лангемака й В. А. Артем'єва.

Разом з Б. С. Петропавлівським, В. А. Артем'євим, Н. І. Тихомировим і Ю. А. Победоносцевим, Георгій Еріхович Лангемак по праву вважається одним з основних творців реактивного міномету «Катюша». У цей період Г. Е. Лангемак вів переписку з К. Е. Ціолковським, міркуючи й про невоєнне застосування ракет, про можливості їхнього використання в космонавтиці. Російський термін «космонавтика» увів саме Г. Е. Лангемак.

У 1937 р. як «дітище» Тухачевського Реактивний науково-дослідний інститут піддався «очищенню». Керівництво інституту було заарештовано. 2 листопада 1937 М. Е. Лангемак був арештований органами НКВД м. Москви як німецький шпигун, на підставі даних, які були раніше в НКВД. Обвинувальний висновок, датований 31 грудня 1937 р., засновано на єдиному протоколі допиту.

11 січня 1938 року за «шкідництво в області недопущення нових зразків на озброєння» і участь в «антирадянській терористичній організації» Георгій Еріхович Лангемак був присуджений до вищої міри покарання — розстрілу.

Після довгих років забуття справедливість була відновлена. Видатного діяча ракетної техніки, одного з творців реактивної артилерії Георгія Еріховича Лангемака 19 листопада 1955 року було повністю реабілітовано, у червні 1991 року йому посмертно привласнене звання Героя Соціалістичної Праці.

У листопаді 1996 року на Донському цвинтарі міста Москви після дворічних пошуків було визначено точне місце поховання Г.Е.Лангемака, недалеко від якого була похована його дружина. За рішенням Міжнародного астрономічного союзу ім'ям Г.Е.Лангемака названий кратер на зворотній стороні Луни. У місті Кіровограді (з 2016 року - м.Кропивницький) на будівлі колишньої гімназії, у якій учився Г.Е.Лангемак, встановлена меморіальна дошка.

ЛІТЕРАТУРА

- Глушко В. П. Развитие ракетостроения и космонавтики в СССР [Текст] / В.П.Глушко. – М.: Машиностроение, 1987. – С.25-26,36, 71, 233–235,279.

- Истоки советской космонавтики [Текст] // Космонавтика СССР.– М.: Машиностроение, 1986.–С.26, 30-31.

- Лангемак Георгий Эрихович [Текст] // Космонавтика: Энциклопедия /гл. ред В.П.Глушко.–М.:Изд-во «Сов. Энциклопедия», 1985.– С.212–213.

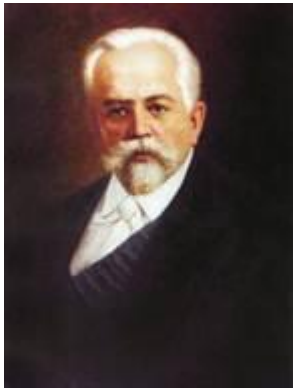
- Лангемак Георгий Эрихович [Текст] // Мирошниченко И. Люди твои, Старобельщина.– Луганск, 2003.–С.271.

- Мірошниченко І.О. Старобільщина [Текст] :(Історико-краєзнавчий нарис) /І.О.Мірошниченко.–Луганськ: ВАТ «ЛЮД», 2002.–С.68.

- У истоков реактивной артиллерии [Текст]:[Г.Э.Лангемак.Прославленные имена Старобельщины]. – Старобельская ЦБС, 2007.-7с.

- Лангемак Георгий Эрихович [Электронный ресурс]: веб-страничка сайта Википедии – свободной энциклопедии.– Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki> – Название с экрана

Первісток металургії України

До 180-річчя від дня народження І.А.Тіме (1838-1920)

*Життєвий шлях Івана Августовича -
це справжня праця вченого-новатора,
яка забезпечила йому почесне місце на сторінках
історії вітчизняної науки й техніки.*

Академік Герман

Іван Августович Тіме – видатний учений в області гірничої справи, один з основоположників російської школи машинобудівників, творець гірничозаводської механіки, професор Петербурзького гірничого інституту.

За два роки роботи Тіме в Луганську їм було зроблено дивно багато в області створення металургійного й гірського встаткування, і розроблена теорія різання.

І.А. Тіме народився 23 липня 1838 року на Уралі, у родині доктора Златоустовських заводів Августа Тіме, німця по національності, родом із Саксонії. Іван був восьмою дитиною в родині. У дитинстві Іван одержав гарну домашню освіту. З восьмирічного віку Іван учився грі на скрипці в професійних музикантів. Дитинство його проходило в обстановці гірського селища, життя якого підкорялося інтересам заводу, елітою якого були гірські інженери. В 1851 р. тринадцятирічний хлопчик поступив у другий клас інституту Корпуса гірських інженерів у Санкт-Петербурзі. В 1858 році закінчив курс із малою золотою медаллю, одержав звання інженера-поручика й був направлений служити на Урал (Березовські золоті копальні, Нижнє-Ісетський завод). У 1861 році його призначають помічником головного механіка Уральських заводів, а в 1862 році - механіком Єкатеринбурзьких заводів.

У 1862 році гірське відомство посилає молодого інженера Тіме в тривале відрядження за кордон для вивчення передового досвіду в гірничозаводській промисловості. Пробувши за рубежом три з половиною року, восени 1866 року Іван Тіме повернувся в Росію. Відразу ж по поверненню на батьківщину на прохання гірського начальника Луганського заводу Іліодора Фелькнера він за короткий час виконує проект парового молота, що і був побудований уперше в Росії на Луганському заводі.

Улітку 1868 року Іван Тіме був направлений на Луганський завод для створення металургійного встаткування. Наприкінці 60-х років Луганський завод був одним із кращих машинобудівних підприємств Росії, і це сприяло успіху справи. У механічній майстерні заводу були встановлені верстати, що дозволяють виготовляти складні деталі. Ливарний цех його був одним з найбільш оснащених і великих у країні. Пізніше у своїй книзі «Основи машинобудування» (1873 р.) він описав його цеха. Прибувши на Луганський завод, талановитий інженер швидко і якісно розробляє проекти металургійного й гірського встаткування. Менш чим за два роки місцевими механіками й майстровими були виготовлені й змонтовані на Лисичанському чавуноплавильному заводі балансирна 120-сильна повітродувна машина для доменної печі й п'ять парових казанів до неї, водопровід із трьома паровими насосами, що піднімали воду на висоту 85,36 метра.

Для видобутку вугілля, котре коксує, на Лисичанських копальнях була побудована найглибша в той час шахта в Донбасі «Догмара» глибиною 132 метра. Для відкачки води з її виготовили парову водовідливну машину з казанами, а для підйому вугілля - вуглепідіймальну машину.

По кресленнях І.Тіме досвідченими майстрами Луганського заводу був виготовлений пристрій, що дозволяє з високою точністю (до 0,5%) вимірювати зусилля, що виникають при різанні. Для проведення досвідів був виділений кращий стругальний верстат і гільйотинні ножиці. Отримані результати мали велике практичне значення. Ці вишукування лягли в основу створеної Тіме теорії різання металів. На Луганському заводі їм була написана книга «Опір металів і дерева різання», у якій викладена ця теорія. Робота була видана в 1870 році в Санкт-Петербурзі й одержала широке визнання в Росії й за рубежом. У цьому ж році молодий учений представляє свою працю в Петербурзький Гірничий інститут на здобуття звання професора.

Південь Росії став найважливішою частиною життя Івана Тіме. Він часто приїжджає в Донбас. Результати спостережень і глибокий аналіз положення справ у промисловості регіону він дає в працях «Нарис сучасного стану гірничозаводської справи в Донецькому басейні», «Рятувальні артілі при кам'яновугільних рудниках», «Південноросійські гірські заводи» і ін.

Іван Тіме уважно стежить за ростом технічної освіти на півдні країни. Відвідавши Лисичанську штейгерську школу, він відзначив важливість підготовки майстрів для шахт. «Скрізь на копальнях, - писав він, - нам удалося чути похвали по відношенню Лисичанської школи». Він увів обов'язкове курсове проектування гірничозаводських машин, а також ознайомлення на місцях з роботою заводів і шахт.

Іван Августович був людиною високої духовності й культури, коло його інтересів виходило далеко за межі технічних наук. З дитячих років музика стала його серйозним захопленням. Ученому Тіме були не далекі поезія, романтика й фантазія. В 1968 році в гірському клубі Луганського заводу Тіме брав участь у концерті, улаштованому на користь потерпілих від неврожаю.

У вересні 1870 року І. Тіме був прийнятий на посаду професора кафедри прикладної механіки в Санкт-Петербурзький Гірничий інститут. За роки майже сорокап'ятирічної (1870-1914 р.) педагогічної й наукової діяльності Іван Августович створив вітчизняну інженерну школу машинобудівників, підготував плеяду блискучих механіків, багато хто з яких стали видатними вченими. Продовжувачем справи династії став син І. А. Тіме, Олександр (1875–1938 р.), який довгі роки працював на підприємствах України, Польщі, Сибіру й Казахстану. У травні 1908 року в колах гірничозаводських фахівців відзначався 50-річний ювілей інженерної, науково-технічної й педагогічної діяльності Івана Августовича. На честь цієї події на монетному дворі була викарбувана золота медаль, на лицьовій стороні якої був зображений барельєфний портрет Тіме, а на звороті турбіна й відцентровий регулятор.

У 1914 році він залишив роботу в Гірничому інституті й переїхав у пригород міста Ізюму. На початку 1920 року він знову вертається в Петроград. Його найбагатший досвід і знання знову виявилися затребуваними. У 80-річному віці його запросили на роботу в Петроградський науково-технічний відділ ВСНХ.

Більшу роль у розвитку технології машинобудування в Росії зіграли роботи Тіме "Нарис сучасного стану механічної справи за кордоном" (ч. 1, 1867), "Теорія й побудова залізопрокатних машин" (1872). Широку популярність одержали його праці "Практичний курс парових машин" (2 тт., 1886-87), "Курс гідравліки" (2 тт., 1891 - 1894) і "Основи машинобудування" (2 тт., 1883-85). В 1879 р. було видано тв. Тіме "Гірничозаводська механіка. Довідкова книга для гірських інженерів і техніків по гірській частині", що протягом багатьох років служив настільною книгою російських гірських інженерів.

Помер Іван Августович Тіме 5 листопада 1920 року у віці 82 років. Усе його довге життя було присвячено служінню Батьківщині.

Наш земляк Юрій Олександрович Темник, краєзнавець, письменник, дослідник нашого краю зібрав великий дослідницький матеріал, що вилився в дуже серйозну книгу серед наукової літератури, присвячену розвитку інженерної думки на Луганщині, названу їм «Столітнє гірське гніздо». Ця книга - пам'ятник 200-річній історії заводу. Він відкрив для луганчан багато невідомих сторінок історії Луганського ливарного заводу, підготував найцікавіший матеріал про людей, що

будували завод, які зробили неоціненний внесок у становлення промисловості Донбасу. Одна із глав книги «Засновник інженерної школи машинобудівників Росії» присвячена Івану Августовичу Тиме.

ЛІТЕРАТУРА

- Основатель инженерной школы машиностроителей России [Текст] // Темник Ю. А. Столетнее горное гнездо. Луганский завод (1795-1887 гг.). – Луганск: Шико, 2004. – Т. 1. – Выдающиеся деятели науки и техники XVIII-XIX веков. – С. 459–511. – портр. и ил.

- Довжук І. До історії наукового дослідження Донбасу в ХІХ століття [Текст]: Історіографія/ І. Довжук // Історія України. – 1997. – № 22. – С. 7, фот.

- Довнар Г. Отцы и прапуки Луганска: Тимме Иван Августович (1838-1920) [Текст] / Г. Довнар В. Волков // Жизнь Луганска. – 2000. – 23 март. – С. 9.

- Зарвовский С. Сопромат родился... на Луганском заводе [Текст] / С. Зарвовский // Наша газета. – 2010. – 6 липня (№ 71). – С. 5-8 фот.

- Кострица Ю. Горный механик И. А. Тимме [Текст] / Ю. Кострица // Новый путь. – 1990. – 16 авг.

- Тиме Иван Августович [Текст] // Вони прославили наш край. – Луганськ: Світлиця, 1998. – С. 16-17.
Тимме И. А. [Текст]. // Люди русской науки. Очерки о выдающихся деятелях естествознания и техники – Техника. – М., 1965. – С. 242-469.

- Темник И. А. Е. П. Ковалевський, Л. Е. Изьюров, А. Ф. Мевуис, И. А. Тимме, И. Ф.

- Фелькнер [Текст] / И. А. Темник // Музей Луганского станкостроительного завода. – Луганск, 1998. – 16 с.: ил.

- Темник Ю. Он любил наш степной край [Текст] / Ю. Темник // Ракурс. – 2000. – 6 сент. – С. 5.

- Шухардин С. Иван Августович Тиме [Текст] / С. Шухардин. – М-Л: Углетехиздат, 1951. – 74с.

- Темник, Ю. Столетнее горное гнездо. Луганский завод [Электронный ресурс]: в 3-х т.; Иллюстрации к книге/Ю. Темник. – Луганск: Благовест, 2001. – Назв. с контейнера

Т.1- 1 электрон. опт. диск.

Т.2. - 1 электрон. опт. диск.

Т.3. - 1 электрон. опт. диск.

- Темник Ю. А. Луганские металлурги: к 200-летию металлургии Украины [Электронный ресурс]/ Ю. А. Темник // Вторые областные Краеведческие чтения «Луганщина в пространстве и во времени» (г. Луганск, май 2000 г.). – Режим доступа:

http://library.lg.ua/rus/izdaniya_materiali.php?filename=2008_12_08_10_33_32/.html.-

Назв. с экрана

1 ЖОВТНЯ

Вчений-археолог Луганського краю

**До 140-річчя від дня народження
С.О.Локтюшева (1878 - 1943)**

*Красзнавець - це не запропонований обов'язок,
а вільний і глибокий рух людської душі, для якого
рідний або той,
який став рідним, край перестає бути звичайним
місцеперебуванням.*

Ю.В.Єфіменко

С.О.Локтюшев - видатний красзнавець, педагог, вчений-археолог Луганського краю, один із засновників Луганського обласного красназничого музею. Більшу частину свого життя він присвятив служінню науці й культурі.

Народився Сергій Олександрович Локтюшев 1 жовтня 1878 року в родовому маєтку Велихово, у селі Макковеево Касимовського повіту Рязанської губернії. Початкову освіту Сергій Олександрович одержав вдома. У Касимовську гімназію він поступив у 1889 році, коли йому виповнилося одинадцять років. У 1896 році став студентом Московського Імператорського Строгановського центрального училища технічного малювання. Закінчивши училище, в 1902 році він одержав свідчення про проходження повного курсу навчання, і, успішно витримавши іспити, був визнаний гідним звання «ученого малювальника».

У вересні 1902 року Сергій Олександрович переїхав у Харківську губернію, де почав педагогічну діяльність учителем графічного мистецтва й каліграфії (на укр. - краснопису) Щигрівської жіночої гімназії м. Харкова.

У 1906 році, по клопотанню піклувальника Одеського навчального округу, С.О.Локтюшев обіймає посаду вчителя малювання й каліграфії в Луганській прогімназії А.С.Бондаря. З цього моменту доля зв'язала Сергія Олександровича з Луганщиною, тут пройшли й щасливі, й трагічні дні його життя. 30 червня він женився на Катерині Костянтинівні Каверіній, дочці слов'яносербського міщанина, що стала для Сергія Олександровича і коханою дружиною, і вірним

другом. Для Сергія Олександровича завжди були важливі загальнолюдські цінності, на першому місці завжди була його улюблена родина й улюблена робота.

Археологією він захопився з особливою пристрастю й залишився вірним їй до кінця свого життя. Коли йому виповнилось 32 роки, вирішує продовжувати освіту й справдити свою давню мрію - стати археологом. З дитинства його цікавили старовина й наповнена таємницями древня історія.

У 1910 році Сергій Олександрович був зарахований вільний слухачем у Московський Імператорський археологічний інститут ім. Імператора Миколи II. Першим науковим наставником Сергія Олександровича був В.А.Городцов, повагу до якого Локтюшев зберіг на все своє життя. Улітку 1912 року з дозволу Рязанської вченої архівної комісії й місцевого губернатора С.О.Локтюшев провів свої перші самостійні археологічні дослідження в місцях, звідки був родом. Підсумком польових робіт стала перша наукова праця - стаття «Про дослідження кургану-бугра в Касимівському повіті в липні 1912 року».

Улітку 1913 року він працює з матеріалами Рязанського музею, замальовує, фотографує знаряддя кам'яного віку. Успішно захищає дисертацію на тему «Культура кам'яного віку в межах Рязанської області». Після захисту йому було привласнене звання вченого археолога із зарахуванням дійсним членом інституту. Археологічні дослідження захопили вченого. У 1915 -1916 роках він працює в Майкопі на Кубані. Проводить розкопки Махошевського кургану.

На початку 1917 року С.О.Локтюшев досліджував стародавні побутові пам'ятки, випадково відкриті під час виконання господарських робіт біля станції Хапри Катериновської залізниці Донської області.

Перші свідчення про археологічні дослідження С.О.Локтюшева на Донеччині також припадають на 1917 рік. В автобіографії він пише, що з дозволу місцевої влади проводив археологічні дослідження в Слов'яносербському повіті Катеринославської губернії. В кургані, розміщеному біля м.Слов'яносербськ, було виявлено чоловіче поховання половецького часу.

У 1918 році з дозволу земської управи й Луганського науково-просвітительського суспільства він продовжив дослідження в околицях м.Слов'яносербська. Експедицією в одному з курганів було виявлено п'ять поховань бронзової епохи.

У 1918 році Локтюшев звернувся до ректора Ростовського археологічного інституту та до ради професорів інституту з пропозицією про співробітництво. Колегія інституту охоче запропонувала Сергію Олександровичу обійняти посаду

викладача й продовжити археологічні дослідження в околицях м. Луганська. Він вів курси «Доісторична археологія», «Нумезматика», «Музеєзнавство», досліджував кургани в Ростовській області. С.Локтюшев бере активну участь у створенні археологічного музею й лабораторії при інституті, співробітничав з Донбаським обласним радянським музеєм мистецтва й старовини. Інститут закрили в 1922 році.

І знову все спочатку. С. Локтюшев працював у шкільних установах м. Луганська: 6 і 9 трудових школах, у школі малювання, у залізничній професійно-технічній школі та ін.

У 1923 році С.О.Локтюшева запросили працювати в Донецький інститут народної освіти, що почав свою роботу в м.Луганську, де він викладав природну географію й краєзнавство, пізніше став завідувачем кафедри історії.

У 1924 році С.О.Локтюшев відновляє археологічні дослідження на Луганщині. Були обстежені пам'ятки пізнього середньовіччя - козацькі городки: «Старе містечко» біля смт. Станиця Луганська й околиці с. Петропавлівка (смт.Петрівка).

Особливу увагу С.Локтюшев приділяв краєзнавчій роботі. Починаючи з 1925 року, він очолював науково-краєзнавчий кружок з вивченням пам'яток старовини в басейні Сіверського Дінця, що був у системі Центрального бюро краєзнавства при Всесоюзній академії наук. Брав участь від ДІНО в роботі I Всеукраїнської краєзнавчої конференції, що проходила в Харкові. Увійшов до складу наукової ради Луганського музею.

У 1926 році біля с. Петрівка, недалеко від хутора Рогалик, на березі р.Євсуг Локтюшевим була відкрита Рогалик-Якімовська стоянка. Розкопки С.О.Локтюшева поклали початок вивченню окремих пам'яток фінального палеоліту південно-східної України.

У 1927 році С.О.Локтюшев приступив до виконання обов'язків завідуючого Луганським крайовим соціальним музеєм. З його приходом у музей у 1927 році, крім основних видів музейної діяльності — експозиційної і екскурсійно-пропагандистської, нарешті стала приділятися увага науковій праці, організації наукових експедицій, охороні пам'ятників культури й природи.

У 1927-1929 роках Донбаською геолого-археологічною експедицією під керівництвом С.О.Локтюшева були проведені масштабні геолого-археологічні розкопки курганів. Це кургани на околицях с.Олександрівки, Безумного, Лозової,

Павлівки, 3 кургани на околицях Луганська. Один курган розкопаний біля с.Вергунка.

Слід зазначити, що його відкриття в області археології були значними для того часу. Сергій Олександрович залишив після себе біля 60-ти наукових і науково-популярних праць по археології, історії археологічних досліджень у Донбасі, краєзнавству.

Доля Локтюшева склалася трагічно. У роки Другої світової війни він був репресований як «німецький ставленик, що залишився на окупованій території й пішов на службу до окупантів». А все через те, що Локтюшев не закрив музей. У нього на те були вагомі причини: дружина Сергія Олександровича була господаркою явочної квартири обкому партії, і, щоб не привертати увагу до її діяльності, Локтюшев пішов на службу до фашистів.

За офіційною версією того часу, Локтюшев помер у в'язниці в 1943 році від туберкульозу легенів. Однак сучасні дослідники схиляються до того, що він був розстріляний. Посмертно реабілітували вченого тільки в 1990 році.

Ім'я Локтюшева на багато років було забуто. Але відкриті археологом пам'ятники й зараз важливі для вчених, які все частіше звертаються до результатів його польових досліджень.

Відаючи данину пам'яті й подяки вченому й людині з великої букви, за його роботи, за його внесок у розвиток музейної справи на Україні й становлення археології Донбасу, колектив Луганського краєзнавчого музею випустив книгу «Археологічне надбання С.О. Локтюшева». Це перший і поки єдиний збірник відомих на сьогоднішній день робіт ученого. У нього ввійшли 22 наукові праці Локтюшева, які були опубліковані з 1915 по 1940 рр., і 16 газетних статей 20-40-х років. Уперше побачили світ дві статті вченого, які збереглися в рукописному варіанті, а також 8 наукових звітів про археологічні дослідження у Донбасі в 1918-1940 рр.

Також уперше читач зможе ознайомитися з репродукціями художніх робіт Сергія Локтюшева й рідкими фотографіями, оригінали яких зберігаються у нащадків ученого.

ЛІТЕРАТУРА:

- Краєзнавчі записки [Текст]: наукова збірка/ авт.-упоряд. І. М. Ключієва.- Луганськ: Шико, 2009. – Вип.5 - Археологічне надбання С. О. Локтюшева (до 130-річчя від дня народження). – 480 с.
- Кузьминых С. В. Письма С. А. Локтюшева А. М. Тальгрену [Текст] / С.В.Кузьминых // Краеведческие записки . – Луганськ:Шико, 2008.– Вып.4 . – С. 59-65.
- Погорелова Р."Не ронять ни себя, ни гимназии, в которой воспитываются..." [Текст] / Р.Погорелова // Жизнь Луганска . – 2005 . – № 45. – С. 19.
- Филатов А. Человек редкой судьбы [Текст] / А.Филатов //Жизнь Луганска . – 2006 . – № 32. – С. 33.
- Ярошук Я. Издан сборник репрессированного луганского ученого [Текст] /Я.Ярошук // Реальная газета Ижица . – 2009 . – 18-24 мая (№ 19). – С. 4.

4 ГРУДНЯ

Феномен спортсмена в трьох складових: сила, швидкість, техніка

До 55-річчя від дня народження С. Н. Бубки

*Я вважаю себе такою жє людиною, як і всі.
Чемпіоном не народжуються - чемпіоном
стають.
У кожної людини в будь-якій справі є своя
планка -
своя висота, що він переборює.*

Сергій Бубка

Сергій Назарович Бубка, український легкоатлет (стрибки з жердиною), чемпіон Європи й миру, багаторазовий світовий рекордсмен, олімпійський чемпіон, заслужений майстер спорту, кандидат педагогічних наук, Герой України. За час своєї спортивної кар'єри встановив 35 світових рекордів.

Видатний спортсмен сучасності Сергій Назарович **Бубка** народився 4 грудня 1963 р. у м.Ворошиловграді (нині Луганськ). Родина Бубки не мала ніякого відношення до спорту. Батько Сергія, Назар Васильович, — військовослужбовець, прапорщик, віддав армії все життя. Мама, Валентина Михайлівна, працювала сестрою-господаркою в одній з міських поліклінік. Учився Сергій в школі № 13 м.Ворошиловграда. З десяти років почав займатися легкою атлетикою. В 11 років поступив до ДЮСШ «Динамо» у Ворошиловграді. В 12 років Сергійко став чемпіоном області серед однолітків у цьому виді спорту.

У 1979 р. в житті Сергія і його брата Василя наступив перелом. Слідом за тренером вони переїхали до Донецька, де була солідна база для підготовки стрибунів з жердиною.

У 1980 р. Сергій виконав норматив майстра спорту, ставши чемпіоном СРСР серед юнаків.

У 1981 р. став срібним призером на чемпіонаті СРСР серед дорослих і був включений у збірну команду країни. У Хельсінкі на чемпіонаті світу з легкої атлетики в 1983 р. завоював золоту медаль з результатом 5,70 м, йому привласнене звання заслуженого майстра спорту. Далі пішов шквал його переможних виступів і рекордів, - рахунок тільки рекордів світу йшов на десятки. Бубка - шестиразовий чемпіон світу. Йому належать фантастичні світові рекорди: 6,14 м на стадіоні й 6,15 м у закритому приміщенні. Як видатне спортивне досягнення розцінила світова громадськість стрибок Сергія Бубки 13 липня 1985 р. на паризькому стадіоні, коли він переборов небувалий рубіж - 6 метрів. Авторитетні спортивні фахівці вважали, що стрибок Бубки ознаменував початок " нової ери" у стрибках з жердиною. У січні 1985 р. виграв Перші Всесвітні ігри в закритому приміщенні. Після цього одні змагання змінювалися іншими: першості світу і Європи, СРСР і України, престижні легкоатлетичні турніри. На Іграх доброї волі в Москві в 1986 р. він виграв з черговим світовим рекордом 6,01 м, причому його стрибок був феноменальним - з запасом над планкою на 20-25 см. Сергій Бубка виграв і Олімпіаду в Сеулі.

Особисті досягнення С.Бубки істотно підвищили престиж стрибків з жердиною. Завдяки його блискучим виступам Міжнародній федерації легкої атлетики вдалося збільшити річний бюджет з 50 тис.доларів до декількох сотень мільйонів. Турнір "Зірки жердини" в 1999 р. відбувся десятий раз, здобуваючи все більшу

популярність. Сам Сергій Бубка, восьмикратний переможець цього турніру, установив на ньому ряд видатних результатів: 1990 р. - 6,05 (світовий рекорд), 1991 р. - 6,11 (світовий рекорд), 1993 р. - 6,15 (світовий рекорд).

От, наприклад, його результати в 1996 р., після майже двох десятиліть спортивної кар'єри: 28 січня, Донецьк, "Зірки жердини" - 5,90; 2 лютого, Нью-Йорк - 5,85; 10 лютого, Париж - 5,80; 14 лютого, Москва, "Російська зима" - 5,80; 18 лютого, Львів - 5,95; 5 травня, Ріо-де-Жанейро - 5,70; 18 травня, Атланта, "Гран-Прі" - 6,02; 26 травня, Юджин - 5,70; 7 червня, Москва, "Меморіал Знаменських" - 5,90; 28 червня, Париж, "Гран-Прі" - 6,00; 10 липня, Ніцца, "Гран-Прі" - 5,70.

У 1999 р. Сергій одержав травму, але ні серйозна операція ахілла, який запалився, ні відновна терапія не принесли бажаного полегшення. Після чергового не дуже вдалого стрибка Бубка вирішив, що прийшов час іти зі спорту. Проводити Бубку на «спортивну пенсію» в 2001 р. прийшли більше шести тисяч уболівальників. Останній раз Сергій вийшов у сектор для стрибків, подивився на планку, встановлену на висоті його останнього рекорду,... відклав жердину й перемінив спортивний костюм на звичайний. Але життя, як і кар'єра, на цьому не закінчилися.

Нові аспекти особистості Бубки не менш цікаві, чим спортивні. Він захистив кандидатську дисертацію й активно зайнявся бізнесом. Його фірма є дистриб'ютором по Україні великої французької фірми по випуску сухих дріжджів і поліпшувачів якості хліба.

Паралельно із цим існує, можна сказати, ще один Бубка — політик-початківець і спортивний функціонер. А досвід і професіоналізм Сергія Назаровича виявилися затребуваними і світовим спортивним рухом. З 2002 р. Бубка — голова Комісії спортсменів Міжнародного олімпійського комітету (МОК), один з 15 членів Виконкому МОК, член ради Міжнародної легкоатлетичної федерації (ІААФ). У 2007-му вибраний віце-президентом Міжнародної федерації легкої атлетики й першим віце-президентом ІААФ. З 2005 року — Президент Національного олімпійського комітету України (НОК).

Чудово й те, що країна відзначила свого героя ще при житті. Феноменальному легкоатлетові Сергію Бубці 29 серпня 1999 року встановлений пам'ятник у Київському районі м. Донецька.

ЛІТЕРАТУРА:

- Бубка Сергей Назарович [Текст] // 500 знаменитых людей планеты. -Х.:ФОЛІО. – 2005. – С. 102–104.

- Глазунова Н. Самые-самые луганчане [Текст] / Н.Глазунова // Жизнь Луганска . – 2009 . – 17-23 августа (№ 34). – С. 7.
- Луганщина в лицах: Сергей Бубка[Текст] // XXI век . – 2009 . – 12 авг. – С. 17.
- Президент НОК посетил Луганск [Текст] // Городской курьер. – 2008 . – № 36. – С. 5.
- Руднева Т. Легендарный луганчанин на родной земле [Текст] / Т.Руднева // Свободный репортер . – 2009 . – 13-19 апреля (№ 14). – С. 14.
- Самые-самые луганчане [Текст] // Городской курьер. – 2008. – 15-21 сентяб. – С. 9.
- Сергей Бубка получил «Оскар» [Текст] // Шахтер Краснодона . – 2008 . – № 7. – С. 2.
- Сергей Бубка [Текст] //Луганщина: спорт для всех и обо всех: справочник. – Луганск, 2008. – 240 с.
- Трачук О. «В детстве сын мечтал стать футболистом и работать в милиции» [Текст]: беседа с Валентиной Бубкой, мамой олимпийского чемпиона / О.Трачук // Жизнь Луганска . – 2008 . – 20-26 октябр. – С. 7.
- Феномен Луганского легкоатлета [Текст] // Радянське слово . – 2010 . – 27 листопада (№ 49). – С. 5.
- Луганщина в лицах [Электронный ресурс]: в 6 дисках /Луганский Областной Совет
Диск 5: Сергей Бубка. Борис Гринченко.– Луганск:РТС, [2010]. - 1 электрон. опт. диск (DVD). – Загл. с этикетки
- Сергей Бубка [Электронный ресурс]: [биография] // Великие спортсмены XX века: веб-сайт.–Электрон. данные. – Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki/> .– Загл. с экрана.

9 ГРУДНЯ
Борис Грінченко - безкомпромісний лицар
національної української культури

До 155-річчя від дня народження Б. Д. Грінченка (1863-1910)

Сьогодні неможливо уявити відродження в Україні національного духу без спадщини Б.Грінченка, який був, перш за все, носієм української ідеї, великим працелюбом і головне - прикладом свідомого українця.

Ю.Єненко [\[3\]](#)

На яскравому небокраї української науки й культури зіркою першої величини є ім'я Бориса Грінченка, талановитого педагога, видатного письменника й публіциста, історика, етнографа й фольклориста, критика й мовознавця, видавця й суспільного діяча.

Народився Борис Дмитрович Грінченко 9 грудня 1863 р. на хуторі Вільховий Яр на Харківщині (тепер Сумська область) у збідній дворянській родині.

У 1874 - 1879 рр. він учився в Харківській реальній школі, але з п'ятого класу був виключений за зв'язки з підпільною народницькою організацією. Після двомісячного заточення Грінченко працював дрібним канцеляристом у Харківській казенній палаті, а незабаром, здавши іспит на народного вчителя, "якимось чудом", як сам згадував, улаштувався вчителювати. За винятком 1886-1887 рр., коли Грінченко працював статистиком у губернському земстві на Херсонщині, освітній ниві він віддав більше десяти років (1881-1894). Як педагог-практик, Б. Грінченко створив власну педагогічну систему, що заснована на ідеях демократії, гуманізму, народності. Місцями його педагогічної діяльності були села Введенське Змієвського повіту, Нижня Сироватка (нині Сумська область). Довше всього за часом він учителював у селі Олексіївка Слов'янoserбського повіту Єкатеринославської губернії (тепер Перевальський р-н Луганської обл.). Шість років свого короткого, але яркого життя Борис Грінченко віддав Олексіївці, де з

осені 1887 року по вересень 1893 р. самовіддано працював разом зі своєю дружиною Марією Миколаївною. Приватна школа була заснована відомою просвітителькою Х.Д. Алчевською. Це був найбільш плідний період у його житті й творчості.

Чоловік і жінка Грінченко погодилися працювати в Олексіївці на умові, що їм не будуть заважати впроваджувати в життя педагогічні принципи Ушинського, Каменського й інших видатних педагогів. Як щирі патріоти своєї країни, вони відстоювали ідею навчання дітей на рідній українській мові. Тут, в Олексіївці, Борис Дмитрович приступився до створення підручника граматики російської мови для навчання грамоті дітей. Пізніше, в 1907 році, цей український буквар був опублікований за назвою "Українська грамика до науки читання й писання". До речі, сам Грінченко написав її друкованими літерами для своїх учнів, що саме по собі є унікальним в історії педагогіки фактом. Тут же, в Олексіївці, Грінченко працює над рукописною книгою "Настіна читанка". По цій книзі разом з однолітками осягала українську граматику їхня дочка Настя. "Настіна читанка" лягла в основу підручника Бориса й Марії Грінченко «Рідне слово». Українська книга включає спеціальний розділ «Рідний край», де школярам рекомендувалося читати разом з творами Т.Шевченка, П.Куліша, Г.Квітки- Основьяненко, І.Котляревського, І.Нечуя-Левицького, Є.Пчелки, твори Н.Гоголя, Л.Толстого, М.Некрасова, І.Тургенєва, М.Лермонтова, кращі твори світової класики.

Зберігся до наших днів і рукописний журнал "Думка", який Б.Грінченко випускав разом зі своїми учнями. Тут зібрані фольклорні матеріали, і перші літературні проби олексіївських школярів. Один з учнів Бориса Дмитровича - Петро Коновалов - згадував, що він учив їх "як треба любити людей, свою Батьківщину".

Ще при житті досвід педагогічної діяльності Грінченка стає надбанням всієї Слобожанщини. В Олексіївці Грінченко зав'язує й надалі підтримує дружні зв'язки з П.Грабовським, І.Франком, М.Коцюбинським, В.Самойленком, Т.Зиньковським. Одночасно Борис Грінченко займається літературною діяльністю. Його твори - проза, поезія, публіцистика, переклади - публікуються в журналах і альманахах, а також в окремих виданнях під власним ім'ям і псевдонімами (В.Чайченко, Іван Перекотиполе, Вільхівський Б., Вартовий П. і ін.). Дві з його чотирьох повістей ("Сонячний промінь", "На розпутті") і багато оповідань були написані саме в Олексіївці. Хоча довгий час на Грінченко "висів ярлик" сільського письменника, він одним з перших в українській літературі звернув увагу на шахтарів Донбасу, описав їхні нелюдські умови життя й праці.

Учителюючи в Олексіївці, Борис Дмитрович і Марія Миколаївна почали працювати над складанням словника української мови. Вони обробили тут більше 16 тисяч слів, довівши словник від букви "А" до букви "Д", і з тих пір не припиняли

цей грандіозний по обсягу твір, завершивши лише в 1904 - 1910 роках. Варто знати, що спроби зібрати подібний матеріал для словника почалися з 60-х років XIX сторіччя вченими-філологами "Київської громади". Але йшов час, і нове століття Україна зустріла без свого словника. Тому з доручення київської громадськості й редакції "Київської старовини" укладачем і редактором словника був призначений Борис Грінченко. Технічну роботу зі створення словника взяла на себе його дружина Марія Миколаївна.

Перший том словника вийшов у Києві в 1907 році із приміткою: "Підготував з використанням власного матеріалу Борис Грінченко". Їм була написана передмова до словника. Останній 4-й том вийшов з друку в 1909 році. За цю роботу Російська академія наук нагородила Бориса Грінченка II премією Н.Костомарова. Словник неодноразово перевидавався й дотепер вважається одним із кращих видань у світовій лексикографії.

Як фольклорист і етнограф, Б. Грінченко займає помітне місце в історії української культури - і як дослідник, і як збирач і видавець. В Олексіївці він знаходив багатий лексичний, етнографічний і фольклорний матеріал, що не тільки збирав і досліджував, але й учив місцевих жителів, як зберегти національний скарб українського народу. Пізніше Борис Дмитрович використав цей матеріал у тритомнику "Етнографічні матеріали, зібрані в Чернігівській і сусідніх з нею губерніях" (1895 - 1899 р.), «пісні та думи», «Українські народні казки, вибрані для дітей».

Після того, як Грінченко виїхав з Олексіївки, він не залишав зв'язків з олексіївцями: писав листи, вислав книги. Борис Дмитрович залишив глибокий слід у серцях олексіївців.

У 1894 р. Грінченко переїжджає у Чернігів. Тут, працюючи в губернському земстві, він організує видання змістовної бібліотеки народно-просвітительських книг, стає одним з керівників нелегального "Чернігівського Суспільства", разом із дружиною - письменницею М. Загірною - упорядковує музей української старовини В.Тарновського.

Друкуватися Б. Грінченко почав у 80-тих рр. Написав чимало віршів (збірник «Пісні Василя Чайченка» (1884), «Під сільською стріхою» (1886), «Хвиліни» (1903) і ін.), біля п'ятдесяти оповідань, чотири більші повісті ("Сонячний промінь" (1890), «На розпутті», «Серед темної ночі» (1900), «Під тихими вербами» (1901), кілька п'єс, чимало статей - етнографічних, історичних, мовознавчих, педагогічних, публіцистичних. Багато перекладав творів російської та закордонної класики. Цікаві його педагогічні розвідки: «Яка тепер народна школа на Україні» (1896), «Народні вчителі й українська школа» (1906) і ін. Значну вагу мало видання "російської

граматики", першої книги для читання російською мовою "Рідне слово" та інших підручників.

З 1902 р. Грінченко живе в Києві. В 1905 р. він редагує першу українську щоденну газету «Громадська думка» (пізніше - «Рада»), а в 1906 р. - журнал «Нова громада»; стає керівником київського суспільства "Просвіта".

В останні роки життя, з настанням реакції, підсилюються переслідування Грінченко владою. Письменник був арештований на недовгий строк. Жандарми доводять до смерті його дочку - революціонерку Настю. Змучений туберкульозом, яким занедужав ще в шістнадцять років у харківській в'язниці, Грінченко виїжджає на лікування в Італію й там 6 травня 1910 р. у місті Оспедалетті помирає. Поховано письменника на Байковому цвинтарі в Києві.

Життя й діяльність Б.Грінченка для багатьох поколінь є діючим прикладом подвижництва на просторах української культури й національної ідеї. Праця була найвищим змістом і покликанням його життя. Фігура невтомного трудівника, що беззавітно віддає всі сили й час вітчизняній культурі, по праву може стояти поруч із такими титанами української нації, як Тарас Шевченко, Іван Франко, Пантелеймон Куліш, Леся Українка.

Все життя Б.Грінченко плекав ідею створення національної школи й прагнув до її практичної реалізації. Він зробив вагомий внесок у справу систематизації української народної освіти, визначив наукові підходи в організації шкільного навчання. Численні твори Б. Грінченка окреслюють коло наукових інтересів ученого. Вершиною його праці є чотиритомне видання «Словар української мови» (1907-1909 р.).

Школа в с. Олексіївка Перевальського р-ну Луганської області має ім'я Б. Грінченка.

25 листопада 1988 року встановлений пам'ятник, у його честь відкритий "Меморіальний музей Б.Д.Грінченка". Міжрегіональним союзом письменників і Конгресом літераторів України була заснована літературна премія імені Бориса Грінченка. Першим лауреатом премії імені Бориса Грінченка за внесок у розвиток української літератури став відомий поет і суспільний діяч, автор більше 40 книг віршів, керівник центра "Воля слова" Юрій Кириченко. Луганським обласним благодійним фондом підтримки регіональних

ініціатив "Благовіст" заснована й щорічно вручається медаль імені Бориса Грінченка..

У 1993 році на базі ЛНУ ім.Тараса Шевченка створений інститут грінченкознавства. Це науково-дослідна лабораторія, що вивчає творчість Бориса Грінченка, фольклор Луганщини, літературу рідного краю.

ЛІТЕРАТУРА:

Основні видання творів Б.Д.Грінченка

- Грінченко Б. Д.Твори [Текст]:В 2 т./ Б.Д.Грінченко. – К.: Наук.думка, 1990-1991.
- (Б-ка укр.л-ри. Дожовт. укр.л-ра.)
- Т.1: Поетичні твори. Оповідання. Повісті [Текст] / упоряд. В.В.Яременка; вступ.ст. А.Г.Погрібного .–1990. – 640 с.; портр.
- Т.2: Повісті. Драматичні твори[Текст] / упоряд.В.В.Яременко; приміт. А.Г.Погрібного, В.В.Яременка. – 1991. – 603 с.; портр.

- Грінченко Б. Д. Вибрані твори [Текст]:. в 2-х т. /Б.Д. Грінченко; упоряд. Ю.Б.Кузнецова, Н.В.Левчик; вступна стаття Н.В.Левчик. – К.:ІНТЕЛЕКТ-АРТ, 2008. – Т.1 - 448 с., іл.- (Класики української літератури)

- Грінченко Б. Д. Вибранітвори [Текст] / Б.Д. Грінченко;упоряд., передм. та прим. П.П.Хропка - К.: Дніпро, 1987. - 459 с., 1 л. портр.

- Словник української мови [Текст] / упоряд. з додатком власного матеріалу Борис Грінченка. - К.:ГОРНО, 1927
- Т. 2. - Д-Й.– 1927. – 440 с.
- Т. 3. - К-Н – 1927. – 480 с.

- Словарь української мови [Текст]: В 4 т. /зібрала редакція журналу "Кієвская Старина"/ Упоряд. з додатком власного матеріалу Борис Грінченка. – / Репринт. Вид. 1907–1909 рр.–К.:АН України, 1958–1959
- Т.1: А-Ж. - 1958. - 494 с.
- Т.2: З-Н. - 1958. - 574 с.

Т.3: О-П.- 1959.- 506с.

Т.4: Р-Я. - 1959. - 563 с.

- Грінченко Б. Арсен Яворенко [Текст] / Б//Драматичні твори . - 2008. - С. 119-149

- Грінченко Б. Д.Без хліба: Оповідання [Текст] / Б.Грінченко; вступ.ст. І.Пільгука; мал. О.Губарева. - К.: Дитвидав УРСР, 1958. - 178 с.: іл., 1 л. портр.

- Грінченко Б. Д.Вона співа [Текст] //Акорди . - 2005. - С. 140-148.

- Грінченко, Б. Дзвоник: Вибрані твори [Текст] / Б.Грінченко; упоряд. Н.Коваленко; ред.колегія В.Я. Андрущенко та ін.; портр. та іл. худож. М.Стороженка. - К.: Веселка, 1969. – 163 с.: 6 л.іл. - (Шк.б-ка).

- Грінченко Б. Д.Князь Ігор [Текст] / Б.Грінченко; передм. О.І.Неживий. – Луганск: Шлях, 2000. – 32 с.

- Грінченко Б.Д.Поезії. Повісті. Оповідання [Текст]. - К.:Наук. думка, 2002. - 432с.

- Грінченко Б. Д. Лесь, преславний гайдамака [Текст]. - К.:Веселка, 1991. - 135 с.

- Грінченко Б.Д. Рідне слово. Українська читанка [Текст] / Б. Д. Грінченко. – К., 1917. – 115 с.

- Грінченко Б.Д. Українська граMATика [Текст] / Б. Д. Грінченко. – К., 1917. – 95 с.

- Грінченко Б.Д. Яка тепер народна школа на Україні [Текст] / Б. Д. Грінченко // Житє і слово. – Кн. 4 Грінченко Б.Д. На беспросветном пути. Об украинской школе [Текст] / Б. Грінченко Б. // Маловідомі першоджерела української педагогіки. – К.: Наук. світ. – С.81-91

Переклад на російську мову

- Грінченко Б.В темную ночь. Под тихими вербами: Повести [Текст] /Б. Грінченко; пер. с укр. К.Трофимова; вступ.ст. М.Рыльского. - М.: Гослитиздат, 1961. - 398 с.

Про Б.Д.Грінченка

- Башкина В.С любовью к украинскому народу [Текст] / В.Башкина // Ижица . – 2005 . – 4 мая (№ 18). – С. 11
- Болонская Л.Подвижник украинского слова [Текст] / Л.Болонская // Печерний город-Луганск . – 2008 . – 12 декабря (№ 58). – С. 4
- Богданець-Білокаленко Н. Становлення світоглядних позицій Бориса Грінченка [Текст] / Н. Богданець-Білокаленко // Бахмутський шлях . – 2009 . – № 1/2. – С. 63–66
- Веркалець М. М. Педагогічні ідеї Б. Д. Грінченка [Текст] / М.М.Веркалець. – Київ, 1990. – 48 с. Грінченкознавчі студії. – Красний Луч:Преса, 1995. – 46 с.
- Голобородько Я. Письменник, просвітитель, учений [Текст] / Я.Голобородько //Вісник національної академії наук України . - 2004 . - № 11. - С. 57
- Голобородько Я. Ю. Універсальність духу (Місія і місіонерство Бориса Грінченка) [Текст] / Я. Ю. Голобородько// Південний ареал. Консорціум літературної Таврії . – К. Факт, 2007: – С. 49-62
- Животенко-Піанків А. Педагогічно-просвітницька праця Бориса Грінченка/ А.Животенко-Піанків. – К.:Просвіта, 1999. - 176 с.
- Лоповок В. Л. Лексика нравственной сферы в словарях В. И. Даля и Б. Д. Гринченко [Текст] / В.Л.Лоповок //Владимир Даль в социальнокультурном пространстве XXI столетия: Доклады и сообщения . – 2004. – С. 160-165
- Малахута М. Він відкрив: "Оживе Вкраїна" [Текст] / М.Малахута //Літературна газета . – 2007 . – № 4. – С. 2.
- Народні пісні, записані Б.Грінченком на Луганщині: Із записів Б.Грінченка [Текст] // Дивослово. – 1996. – № 9. – С.51-52.
- Зміст: Веснянки й весняні гулянки; Смерть; Не бачившися, жураються, закохані; Невістка у великій сім'ї; Ой, на горі вогонь горить; Ой, коли б я, козаченьку...; Устану я раненько.
- Неживий О. І. Для рідного слова. Творча спадщина Бориса Грінченка і проблеми національного виховання [Текст] / О.І.Неживий. - Луганськ, 1994. – 91с.

- Неживий О. Рік Бориса Грінченка на Луганщині [Текст] / О.Неживий // Ракурс-плюс . – 2008 . – 17 мая (№ 36). – С. 8.

- Неживий О.І. Із досвіду впровадження у практику навчальних закладів Луганщини педагогічної спадщини Б.Грінченка [Текст] / О.І.Неживий // Пробл.освіти. – 1996.– Вип.5. – С.104-112.

- Неживий О. Особистість учителя національної школи в доробку Б.Грінченка [Текст] / О.Неживий, Л.Корольова // Дивослово. – 1997. – № 4. - квіт. – С. 36-40.

- Великий луганчанин в центрі уваги учених [Текст] // Ракурс-плюс . – 2008 . – 10 грудня (№ 95). – С. 1.

- Сиротенко В.П. Сильове різноманіття творів Бориса Грінченка [Текст] / В.П.Сиротенко//Вісник Луганського національного педагогічного університету ім. Т. Шевченка . – 2011 . – № 3. – С. 92-98.

- Ямковий А. А. Борис Грінченко і Луганщина : історико-біографічний нарис [Текст] / А.А.Ямковий. – Алчевськ: Светоч, 2008. – 36 с.

Ювілейні публікації

- Вітренко Р. 130-річчю з дня народження Бориса Грінченка присвячено[Текст] / Р.Вітренко // Дивослово. – 1994. – № 3. – С.60-61.

- Омелянчук В. Невтомний трудівник [Текст] / В.Омелянчук// Уряд. кур'єр. – 1998. – 10 груд. (№ 236-237). – С.2.

- Малько М.В. Проблема формування національної свідомості у творах Б.Грінченка [Текст] / М.В.Малько, В.Ф.Пушко // Творча спадщина Бориса Грінченка й українська національна ідея: матеріали Всеукр. наук. конф. до 145-ої річниці з дня народження Бориса Грінченка. – Луганськ, 2008. – С. 285-287.

- Неживий О. І. Борис Грінченко в наукових дослідженнях ХХ століття [Текст] / О.І.Неживий//Творча спадщина Бориса Грінченка й українська національна ідея: матеріали Всеукр. наук. конф. до 145-ої річниці з дня народження Бориса Грінченка. – Луганськ, 2008. – С. 221-227.

- Пастух Б. Сто років "Словаря української мови" [Текст]/ Б.Пастух //Літературна газета . – 2007 . – № 7. – С. 5.

- Погрібний А. Класики на новочасних випробах: Післяслово до двох ювілеїв [І.С.Нечуя-Левицького і Б.Д.Грінченка] [Текст] / А.Погрібний // Літ.Україна. – 1999. –14 січ. (№ 2). – С.3; 21 січ. (№ 3). – С.3.

- Ужченко В. Д. Систематизація фразеологізмів (за Грінченковим словником) [Текст] / В. Д. Ужченко // Творча спадщина Бориса Грінченка й українська національна ідея: (матеріали Всеукр. Наук. конф. до 145-ої річниці з дня народження Бориса Грінченка. – Луганськ, 2008. – С. 3-10.

Електронні ресурси

- Матвеева, Т. С. Символіка психічного простору романів Б. Грінченка «Сонячний промінь», «На розпутьті» [Електронний ресурс] / Т. С. Матвеева: веб-сторінка Вісника ЛПУ імені Тараса Шевченка № 4(191) 2010 Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Режим доступу:http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlush/Filol/2010_4_1/15.pdf/ .– Назва з екрану.

- Павленко, Н. В. Як створюювся „Словарь української мови?”. До 100-річчя з дня виходу у світ [Електронний ресурс] / Н. В. Павленко : веб-сторінка інтернет порталу Музейний простір України. – Режим доступу :<http://prostir.museum/publications/ua?id=769/> . – Назва з екрану.

- Луганщина в лицах [Электронный ресурс]: в 6 дисках /Луганский Областной Совет:.

Диск 5: Сергей Бубка. Борис Гринченко [Электронный ресурс].– Луганск:РТС, [2010]. - 1 електрон. опт. диск (DVD). – Загл. с этикетки

Укладач:

І.В.Фатеева, методист відділу науково-методичної роботи, аналізу та розвитку бібліотек

Відповідальний за випуск:

С.А.Моїсеева, заступник директора з наукової роботи ЛОУНБ ім. Горького

---

[1] Цит. із кн.: Творчість В. Сосюри в контексті сьогодення.- Луганськ, 2008.- С.8

[2] Цит з журн.: Вісник Луганського Національного Педагогічного університету ім. Т. Шевченка . – 2007 . – № 23. – С. 13

[3] Цит. із кн.: Проблеми творчої спадщини Бориса Грінченка.-Луганськ, 1993.- С.3